Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on the file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה שביעית | HATOREN | גליון לו (רלו)

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. VII | NEW YORK, DECEMBER 3, 1920 | No. 36 (236)

HATOREN
Published Weekly by the
ZIONIST ORGANIZATION
OF AMERICA
55 FIFTH AVENUE, NEW YORK
Telephone, Stuyvesant 8140

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ־לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One Year—$4.00 Six Months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One Year—$4.50 Six Months—$2.25
Single Copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post office at N. Y., N. Y., under the Act of March 3, 1879

מחיר גליון 10 סנטים

להדליק נר של חנוכה

במנורה יפה ומהודרה, שיש בה משום נוי מצוה וקשוט בית. המנורה מצופה כסף ועשויה מעשה־חושב. מראה הלבן והמבריק עומד תמיד בעינו.

מנורה זו היא אחת שהן שתים:

יש בה מקו סלנרות ולשמן.

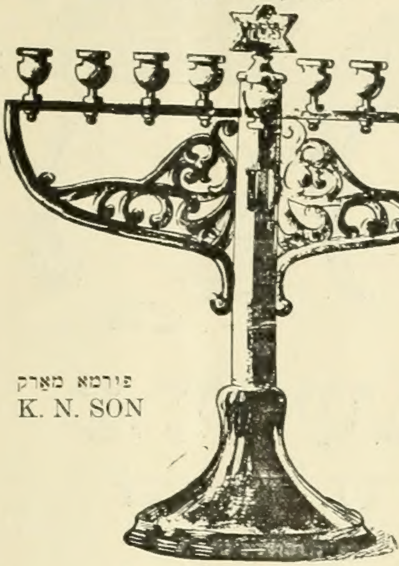
להשיג בבית המסחר לכלי זהב וכסף ואבנים טובות

של

קלמן נחום שפיר ובנו

K. N. SHAFFER & SON
169 EAST BROADWAY
Tel. Orchard 6821

וזה מעשה המנורה

כן יש להשיג את המנורה בכל החנויות למכירת כלי־כסף.
המספר 1487

מוואַרשה עד ניו־יורק רק 125 דולרים

על־ידי אניות ה„כוכב האָדום" (ריד סטאַר ליין)

הסכום הזה כולל את מס־החוף (דיטנשון פי), מס־הראש (היד טאקס), החתימות של הקונסולים הגרמנים והבלגים, ואכילה ושתיה במשך שלשת ימים באנטווירפן.

ילדים שלא מלאו להם עדיין 10 שנים משלמים רק את החצי.

כשאתם קונים את כרטיסי נסיעתכם אצל בעל הבאנק הידוע הנרי ק. זארו, תוכלו להתענג על השרות הנעימה ועל ההנהגה הידידותית שמר זארו ועוזריו מראים לכל נוסע, על־ידי שיטת נסיעתם הנפלאָה.

שיטת הנסיעה של מר זארו נוסדת באופן כזה שלשכתה הראשית בניו־יורק באָה במגע־ומשא תמידי עם כל ערי החוף וערי הבירה של אירופה. לפני שנים אחדות, עוד בימי המלחמה, נסע מר זארו בעצמו לאירופה ויסד שם לשכות בעד באי־כחו המיוחדים, הבאים אתו במגע ומשא יום־יום על־ידי ידיעות טלגראפיות.

באופן כזה יכול מר זארו להבטיח לכל אלה הקונים ממנו כרטיסי נסיעה בעד קרוביהם או בני משפחתם, כי באי־כחו באירופה יתיחסו אל הנוסעים באופן הכי נעים, וישתדלו שיקבלו את תעודת נסיעתם ואת חתימת (וויזה) הקונסול בהקדם היותר אפשרי. מלבד זה הם דואגים, כי הנוסעים יסעו ברוחה ובלי אותן ההרפתקאות העומדות בדרך הנוסע הבלתי מנוסה.

ולכן הדבר הכי טוב הוא, קודם שתקנו כרטיסים בעד בני משפחתכם, לבוא לאחת מלשכות מר זארו, או ללשכה הראשית, 39 קופר סקוויר, או ללשכה ב־158 רחוב ריווינגטון, ולהוכח שם אם כדאי לסדר את כל ענין הנסיעה על־ידי הבאנק הבטוח הזה או על־ידי אנשים אחרים שאין בהם אמון.

הבאנק של הנרי ק. זארו שולח כסף על־ידי הפוסטה או הטלגראף לכל קצות הארץ במחיר נמוך מאד.

HENRY C. ZARO, BANKER
Palestine Traveling Bureau
Authorized under the Banking Laws of the State of New York
38 Cooper Square, cor. 6th Street

HENRY C. ZARO, BANKER
Authorized Steamship Ticket Agency
Authorized under the Banking Laws of the State of New York
158 Rivington St., cor. Clinton St.

NEW YORK CITY

יצא לאור ספר חדש

מלא הקמץ

קובץ שירים, זכרונות וכתבים מאת

חיים דוד נוסבוים

להשיגו אצל המחבר על האדריסה:
המחיר א' דולאר
עם המשלוח א' דולאר ורבע.

J. D. NUSSBAUM
84 Rivington St. **New York**

ספרות ארץ־ישראל

כוללת את היצירות האחרונות מהספרים **והעתונים** העברים וגם ספרים ועתונים **שונים** בשפות האנגלית והעברית.

יש אצלנו למכירה סכות מכל מין: **בעד נשים**, בעד עניבות־הגברים וגם **כפתורי** ד"ר הרצל, עשויים מסכת לבנה. **כל התרושים** האלה נעשים על־פי דוגמה **שנערכה** על־ידי מר קריטשמאר מבית־**הספר** „בצלאל" בירושלים.

הזמנות מערי השדה נמלאות בדיוק.

הזמינו על ידינו את כל צרכיכם ותקבלו אותם תיכף ומיד.

GOTHIC ART & BOOK STORE
176 Second Ave. **New York**

חש במעיו יתרפא

ב„עקס־לאקס"

ד"ר מ. מ. קאמענעץ

רופא שנים מנוסה
911 E. 176th Street
New York
Tel. Tremont 562
עבודה הגונה במחיר נמוך

VOL. VII | NEW YORK, DECEMBER 3, 1920 | No. 36

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן בריינין

שנה שביעית | ניו־יורק, כ״ב כסלו, תרפ״א | גליון שלשים וששה

הָוְעִידָה הַצִּיוֹנִית בְּבוּפַלוֹ

הועידה הציונית בבופאלו, שנגמרה בשבוע זה, היתה ועידה מעשית. כך עטרות. בכל אופן שאפה והשתדלה הועידה שעברה להיות בכל מעשית. יש להתיחס אליה מנקודות־השקפה שונות ויש לשפוט עליה מבחינות שונות, אַך אחת יהיה עלינו להודות, שהועידה הציונית בבופאלו קבעה לה צורה בפני עַצמה. אם יבדקו לאור הבקורת אָמנם יגלו בה קוים מטושטשים, או שלא הסתמנו עוד היטב, אַך אין זה מזיק לשלימות הצורה.

לא המשך ולא סיום להועידות הציוניות הקודמות לה, עשרים ושתים במספרן, היתה הועידה בבופאלו. זו האחרונה מסמנת־ תמרור, ציון, של מהלך הדש, מהלך המכוון ישר כלפי „עצם המטרה: לגשת אל העבודה הממשית בארץ־ישראל.

נשיא ההסתדרות הציונית באַמריקה, השופט יוליאן ו. מאק, התוה בנאום הפתיחה שלו את המגמה של הועידה בבופאלו. הוא כבר נתן לה את המסגרת המעשית, ובתוך המסגרת הנתונה לה מראש, ושנדחקה בה ביד מנהלת ומכוננת, מלאָה את תפקידה במרץ, בכוונה ותכלית ידועה. היו גם סדרים ומשמעת. לא אבדו אַף רגע אחד לבטלה, כלומר לדברים ולשאלות שלא מן הענין שעמד על הפרק. יש רק להעיר שכיום חושבים בחוגים ציוניים ידועים את כל התיאוריות ואת כל הנסיונות לפתור פרוב־לימות ציוניות סבוכות לדבר שבעיון, כלומר לדבר של בטלה, המעכב את העבודה המעשית בארץ־ישראל והמבזבז את כחות הגוף והרוח, הזמן והכסף ללא תועלת ממשית.

בדברים מפורשים ונמרצים השמיע השופט מאק בנאום הפתיחה שלו, כי כבר עבר הזמן של התעמולה התיאורית ושל הויכוחים על־אדות הפרינציפים של הציוניות. עיקר כל העיקרים הוא בנין הבית הלאומי. בחובה זו ובעבודה זו צריך לרכז את כל הכחות של העם העברי.

ובהתאם לתכנית ברורה זו נהל הנשיא מאק את הועידה בבופאלו מראשיתה ועד סופה. נהל ברצון חזק, אם כי בפה ממלל רכות ונעימות; נהל ביד מנוסה ובחונה, אם כי לא הכביד אַכפה על הצירים.

ואם נגלתה לפעמים בתוך הועידה נטיה להתפרץ מהמסגרת שהיא דחוקה בה, ידע הנשיא למשול ברוחות הצירים, להשקיטן ולהרגיען ולהשיבן למנוחתן בתוך מעגלן.

מתוך הנהלתו של מאק את הועידה, והוא לא הרפה מידו את המושכות אַף לרגע אחד, נתבלטה יותר ויותר אישיותו המצוינה ושיטתו המעשית שאָחז בה. נתחוור הדבר, כי דעה אחת שוררת בין העומדים בראש ההסתדרות הציונית באַמריקה.

אולם בתוך המסגרת המעשית של הועידה שאפה זו האחרונה ללכת בשביל הזהב, להתרחק מן הקצוות, לעשות פשרות בין הניגודים וגם לוותר על דרישות קיצוניות. גם האופוזיציה — זו שחפצה להקרא בשם זה, ואשר באמת לא היתה עטרה זו הולמת אותה כלל — היתה נוחה לוותר, היתה מתונה ומיושבה. איש מהמתנגדים לא יצא מן הגדר. כולם היו חביבים ונימוסיים. לא העיזו אַף פורתא. אם השמיעו תביעה שנדמה להם כי היא חזקה מעט יותר מדי, מיד חזרו ונרתעו, כמו נפחדו מפני קולם בעצמם. בעלי האופוזיציה הרכינו ראשם בפני תוקף ההנהלה והרוח המעשי, שלבש את כל הצירים, הרכינו ראשם והשפילו קולם כילדים טובים וחביבים, וכפי הנראה לא היה להם גם יסוד ושורש. וכל המעשיות שספרו קודם הועידה על־דבר אופוזיציה חזקה ו„נוראָה" המתכוננת ללחום בכל כח ובכל מרץ

נגד הרוח השליט בתוך המחנה הציוני ונגד היד החזקה של ההנהגה, — כל זה, כפי הנראה, לא היו אלא אגדות מוגזמות ומופרזות, או קלוטות מן האויר.

בעיקרי הדברים וביסודותיהם של הענינים שעמדו על הפרק של הועידה הציונית, לא היו כמעט חלוקי דעות בין הצירים, שסוף־סוף היו שייכים לחוג רוחני אחד ושכל הפצם הוא לבנות את ציון ולהחל תיכף בעבודה פוריה.

ועתה נתבטלה האופוזיציה, במרכאות כפולות, לגמרי. אחרי נאומו הנלהב של הד"ר סטיפן ווייז הכירו כמעט כל הצירים פה אחד את שיטתו הציונית של בראנדייס ואת שלטונו העליון. מתנגדיו נעשו למעריציו. נצחונו של בראנדייס, אף כי לא השתתף בועידה ולא בא אליה, היה נצחון גמור. זהו נצחונה של שיטת העבודה והמעשה, כפי הביאורים והתרגומים שנתנו לה בועידה.

לא נתעכב הפעם על הפרטים ועל הסעיפים של הועידה, כי עוד נשוב לדבר ולדון על־אדותם. אולם את הביאור היותר נכון לועידה זו שעברה יחברו הצירים שהשתתפו בה וכל הציונים העומדים במערכה. אם היתה זאת ועידה מעשית באמת — זאת נראה, בזה נוכח מפעולתם החיה, מהעבודה המתמדת ומהקרבנות התכופים של כל הציונים במדינה זו. סוף־סוף לא הפלפול הדק והחד ולא הסברות העמוקות הוא העיקר כיום, אלא המעשה. המעשה שיש לה מטרה ברורה והנעשה בהשכל ודעת.

אין מחכים מהציונים באמריקה תיאוריות מקוריות ולוח־ערכין חדש, כי־אם מעשים ממשיים ועבודה נמרצה בשביל הגשמתו של הרעיון הגדול. וכיום כל יהודי, ומה גם אם הוא ציוני, הוא אחראי בעד הצלחתו של בנין הבית הלאומי על אדמת אבותינו.

והיה, הלילה, אם הציונים באמריקה, — שאליהם נשואות עתה עיני כל ישראל החפץ בתחיתו ובתקומתו, — יתרשלו גם בעבודה ממשית ויזלזלו בהתכנית המעשית שניתנה לפניהם, או יותר נכון: אשר הם בעצמם בחרו בה, אז חייבים הם לתת את הדין לפני כסא ההיסטוריה ואז יכזיבו על פניהם את כל אלה אשר בטחו בהם ונתנו בהם אמון.

אומרים לנו: אין עוד צורך בתעמולה ציונית, בתעמולה של מלים וניבים, של כרוזים וקריאות, של נאומים, הטפות ודרשות. כל זה הוא למותר, כל זה ישא רוח ויקח הבל. מחליטים במחננו: עבר זמן התעמולה שבכתב ושבעל־פה. טוב. לא נתווכח הפעם. אף כי יש לנו רבות מה להשיב על זה. יען כי גם הויכוחים עבר זמנם, ואין בהם עוד תועלת. וכבר היו לזרא. נסכים לפי שעה. אבל יתחילו־נא תיכף בתעמולה של עבודה, של יצירה ושל בחירה מעשית. יבואו המעשים הברורים והקיימים ויטפחו על פני הנואמים והחולמים, ההוזים והלוחמים של אתמול ושל שלשום. המספרים הם השפה היותר נמלצה, והמעשים הממשיים הם המופתים היותר הותכים להוכיח את צדקתה של שיטה ואמתתו של רעיון השואף לכבוש לבבות.

תבאנה־נא הידים הברוכות, הידים העסקניות והעמלות ותחלנה בבנין ארץ־ישראל. יפתחו־נא הכיסים והלבבות התלויים בהם ויריקו שפע ברכה, שפע של כח ואון להבונים את ביתנו הלאומי.

תתחזק־נא ההסתדרות הציונית באמריקה על יסודות מוצקים, למען תוכל לנהל ולכלכל את כל העבודה הרבה והכבדה המוטלת עליה, למען תוכל למלא את חובתה הקדושה שנטלה עליה בכל תוקף האחריות הלאומית בשעה קשה כזו.

הועידה הציונית בבופאלו קבלה החלטות גדולות וחשובות, נשתדל־נא כולנו לקיימן ולהוציאן אל הפועל לבל תשארנה, חלילה, תלויות באויר כאותיות מתות. כל עבודה לאומית מוצלחת גוררת אחריה עבודות חדשות ועוד יותר מוצלחות ומתוקנות. אל נבזבז כחותינו ושכלנו על סכסוכים וחכוכים של מה בכך, כי־אם נגש אל עצם העבודה, כי השעה הגדולה דוחקת ואם לא עכשיו, עכשיו ממש — אימתי?

עינינו כלות מיחל אל אנשי המעשה שבנו אל הבנים הבונים, אל היוצרים והעובדים. ימהרו־נא ויבואו מאשר הם שם. ימהרו־נא ויחלו בסדור הכחות החמריים, בהוצאת ההחלטות הציוניות האמורות. יראו ויגלו נא חלוצי העבודה הראשונים ורבים יבואו אחריהם. ארץ־ישראל ממתנת לנו. השעה קוראת לנו. ועלינו נפל הגורל הגדול לקום לתשועת עמנו וארצנו. נהיה־נא ראויים לשעה זו, כי מי יודע אם שוב תשוב. נשכח־נא קטנות ופעוטות ונחל בגדולות. כבר כסו ראשינו עננים כבדים, כבר נשמעו רעמים אדירים ונראו חזיזים וברקים, כבר היו נשיאים ורוחות — יבואו עתה גשמי ברכה, למען לא תחרב ארצנו.

עת לעשות ולבנות!

מוֹרִי הָעַרְבִי

מאת

ד"ר יואל בלוי.

כזרם חשמל עבר בי בה בשעה שהוכרזה ההחלטה הסאן־רימואית. ומן אותו יום ועד עתה הולך ושוטף הזרם הטמיר הזה במצפוני, ומעודד ומחדש את כל חיי. נזדעזע בקרבי פתאום דבר־מה עתיק, נתעורר בנשמתי דבר־מה נשכח, — איזה חלום מדורות קדומים, איזו מאויים כבושים שנתנמנמו ונבלעו לתוך תאי־מוחי, ועברו ונשתרבבו דרך עורקי אבותי ואבות־אבותי עד שהשתפכו לתוך דמי אני.

והקיץ החזון הנושן, ותוסס הדם לבלי השתתק, ונתוספה איזו אדמומית חיונית אל נ׳ייק־עצבי, והנני בריה חדשה אבירה שמושבה באיזו ארץ אחרת, כה רחוקה

וכה קסמית. אָנכי מתנודד כנר בתוך סביבתי, עושה את מלאכתי הנהוגה כמכונה מכושפת, כותב ודורש לקהל שעודנו חושב, כי אותו הסופר ואותו הרב מחבר את חבוריו ומדבר את דבוריו כמתמול שלשום: רק אני בנפשי יודע שאינני עוד מה שהייתי; שחיי הרגילים רחוקים הם ממרכז הויתי; שאני ממשיך אותם אך מתוך ההכרח, כאילו כפאני שד. חיי האמתיים הם שם, עמוק־עמוק, באותה הנקודה האָנכיית, ששם מתפוצץ זרם החשמל האיתן הזה, אשר מוצאו קדם ומבואו — לבבי.

כה מחושמל אָנכי מיום ההחלטה ועד הנה. עומד אני בנס, תלוי ברפיון, רוכב עבים קלים, קלים וצחורים. האדמה מתחתי כאילו לא שלי היא, הנני תלוש ושרשי משתרגים ומדלדלים בחלל־העולם ומחפשים להם מקום יניקה, מחפשים בהשקט ובנחת בלי בהלה כלל, כאילו בטוחים הם, שמצוא ימצאו להם קרקע.

עומד אני ותוהה על הנס שנתרחש בי. מי אני ומה אני? מה לי פה, ואני שמה? ואיה ה„שמה" הזה? ואם אני „גלגול" מן עולם אחר, מה סוד ההתרגשות הזאת? ונגלה בי הסוד פתאום: אני עשוי שכבות־שכבות, והקול הבא מסאן־רימו, כמו קול השופר ביריחו, ערער וקרקר את כל השכבות עד שהרים את השכבה הכי אחרונה מעל למהותי. עתה מכיר אני בעצמי: יהודי אני, עברי, לאומי — ולא זה בלבד, אלא: ארמי, כנעני, שמי, בן־המדבר, בן־המזרח.

המזרח הקיץ בקרבי למגע אותו השביב החשמלי, המזרח עם כל חלומותיו הנצחיים. רוח־המדבר, עמוס גרגרי חול צהוב ושורף, נשב בי, ואני שומע הד עמום, הד היוצא משפתים דובבות של מתי־המדבר, בת־קול מן האדמה...

ומעולם לא היתה בת־קול מן השמים כה כופה, כה שלטנית, כבת־קול זו שיצאָה מן האדמה. משוכנעני, שכל־זמן שלא אשמע לצוויה המוחלט, אוסיף להיות בן־אָדם שניותי: מכונה פועלת כלפי חוץ, נשמה עורגת כלפי פנים. ואיך אחיה חיים הפכפכים כאלה? לוא יכולתי, או אָז קרעתי מעלי בהעויה שמשונית את עבותות המנהג, או אָז מהרתי לנסוע ארצה־ישראל, כדי לשוב למחצבתי המקורית, ולמען התנפל שוב על צוארי הורתי הקדומה, ה מ ז ר ח, שנתרחקתי ממנה אלפי שנה. אך, היכול אני? איך אשתחרר מן הריחים שמוכרח אני לטחון בהם? ובכל־זאת, הלא מ ז ר ח י אָנכי, ומה לי במערב? בכל לבי ונפשי מרגיש אני את תסיסת המזרח בדמי, ואיך אבליג?

האָח, מצאתי! אם תנאי־החיים לא יובילוני אל המזרח, אָביא את המזרח אלי! ל מ ד א ל מ ד ע ר ב י ת! הלא אף רבי עקיבא היה בן ארבעים כשהתחיל ללמוד תורה, ואני רוצה ללמוד את תורת המזרח, לשאוף אל תוכי את תכלית רוחו בשלמותה העיקרית. אני רעב, אני צמא, למזרח; הנה לכל הפחות אָביא אל ביתי הניו־יורקי המערבי קורטוב של מזרחיות. בני אחינו הם הערבים, והרבה יותר קרובים הם ממנו להמסורת המזרחית. כ;, כן, אספה אלי מורה ערבי, מדברי אם אפשר...

ובכן, אני לומד ערבית.

* * *

זכורני, שלמדתי קצת ערבית במכללה (אוניברסיטה). עוד בילדותי, ואני טרם הגעתי לעונת בר־מצוה, השתוקקתי ללשון הערבית. איזה דרבון פנימי דחף דחפני תמיד לקראת המזרח. עברו שנים ואני התגלגלתי למכללה אמריקאית, ושם הספקתי בפעם הראשונה למלאות אחרי תשוקתי הילדותית. הלעיטוני, כפי שיטתם ה ם, קצת דקדוק, קצת מקרא בלוי, כרגיל בלמוד לשונות מתות, רומית ויונית. אך עכשיו, כשהעיר המזרח בי, אינני רוצה בזה, בהגיה השדופה הזאת, במות המדעית המערבית הזאת — חיים אני רוצה, שפה חיה ומדוברת! לחיים אני שואף בעברית, וכך בערבית אחותה, חיים הולמים ופועמים אני אבקש, ופחות לא אקבל.

והנה הזמין אלי המקרה ערבי צעיר מן החג'אז, עתונאי חריף. דק ורם־הקומה, עיניו שחורות, עורו שזוף, הטמו שמי, טפוסו מזרחי, ובכל זאת דומה הוא הרבה יותר לאיטלקי מליהודי. מדבר בהברה עמוקה, בנשימה קשה ומרוסקת, בהרגשה נפרזה ובליאות עצלנית גם יחד. הזהו בן־גזענו? אָמנם בן־רגע התפלצתי. להפתעה כזו לא הייתי מוכן: ספר לי שהוא ידידו וסוכנו המדיני של האמיר פייזאל! איזו אירוניה היסטורית! סוכנו וידידו של האמיר האנטי־ציוני רוצה ללמד אותי, אותי, את הציוני המוחלט, ערבית! בעד שני דולארים לשעה...

והשעורים התחילו. התחלנו מיד בקריאת איזה ספור מודרני, שבתמימותו והוסר־טעמו היה מזכירני הרבה ממה שקוראים לו גם במחננו אָנו — „ספרות". אך לא איכפת לי, כדאי לי הספר הזה כל זמן שהוא כתוב ערבית חיה ומדוברת ונדפס באותן האותיות המעורכלות שאני אוהבן בתור סמל המזרח.

מובן, מורי מתנגד להציוניות במרירות עזה, אבל מה בכך? אילו היה האמיר מנצח, אז לא היה סוכנו מלמד אותי ערבית, ויש קורת־רוח רבה, כעין נקמה אצילית, בזה שאני עוזר להאויב להרויח משהו. אולי מעט־מעט עוד אשכנע אותו, ואוכיח לו את צדקת תביעותינו בפלשתינה, ואגרום לו להרגיש את הקורבה הגזעית בינם ובינינו.

באמת, לאט־לאט נמס הקרח, ואחרי שעורים אחדים סוכנו וידידו של פייזאל מכתיב לי, באותן האותיות הציוריות, בלשון הזה: —

„אלערב ואליהוד כלהם מן נשל אבראהים פהם ואליאלה הדה אחואן". כלומר, הערבים והיהודים כולם מצאצאי אברהם והם אי־לזה אחים!

„מן נשל אבראהים" — מזרע אברהם — מה יפה הבטוי הזה! מה ספוג זכרונות עתיקים! עוד לא פג ריח המדבר מן הדבור החזק הזה. עוד לא מש ממנו הד טלטוליו של אותו הארמי שבקש לו ארץ חדשה ואלהים חדשים בעבר הנהר. עוד לא סר ממנו צליל אותם הקולות הקדמונים (פרימיטיביים) ששמשו ארשת לתחילת התרבות השמית, שהיא חלק יסודי מהתרבות האנושית.

שם היינו אנחנו, שם עמדנו כולנו, בני שם ועבר, על־יד העריסה שבה החתל בשכבר הימים ילידי־הענקים הזה, אשר היה עתיד להקנות לכל המין האנושי את עשרו־

הרוחני — את קדשיו, את משיחיו ואת אלהיו. שם היינו בעוד שאויבינו עתה חיו חיי־פראים. זקני־עולם אָנו, אנחנו „מן נשל אבראהים", זקנים לימים, ובכל זאת צעירים לרוח, לרצון, למרץ! ואיך נבגוד איש ברעהו, הלא אנשים אחים אנחנו?

אחים — „אחואן" — מה מתוקה המלה הזו...

ובכן, אני לומד ערבית.

* * *

אני יושב ממול מורי מעבר לשלחן קטן, וקולו חודר לאָזני כהד ממרחק. חתוך־דבורו הקשה, נשימתו הכבדה והמרוסקת, נעימים עלי מאד־מאד. אוהב אני אָמנם את השטף הלחני של לשונות הלאטיניות עם צלצולם הרך והמתגלגל. ובכל־זאת נעימה עלי הגחינה והנהמה וההברה המדלגת, היוצאות מפי הצעיר החג'אזי הזה, מפני שנראות לי כאָפיות למוצאָם המדברי. עם שנלאה לפתוח את שפתיו מפני סערת וגערת המדבר, פן ימלא פיו חול וחצץ, מדבר ככה עד היום הזה.

אני מקשיב להדבור האיתן הזה כמכושף. האל"ף, מה קשה הברתה! אצלנו, ובכלל אצל עמי המערב, זולתי אולי הגרמנים, כבר נתרככה האל"ף והיתה לנשימה קלה ורפויה, סמל לרפיון לאומים מאושרים, שמלחמתם בעד הקיום לא כל־כך חזקה; אבל בהאל"ף הערבית, שהיא קשה למבטא יותר אפילו מן העי"ן, עדיין נשארו כל הרשמים של אותו הקרב האכזרי הנערך בין עם טבעי ובין יסודות הטבע. היא כמין נאקה דגושה, האל"ף הזאת, המנחת מְאמצעית החזה — כאנחה המתפרצת באופן בלתי־רצוני מגרונו של איש הנאבק באיזה תפקיד מעל־אנושי. איזה רצון, איזה מרץ אי־נכנע, איזו עקשנות אלהית, מצלצלים ומתבטְאים מתוך האות המדברי המזרחי הזה! הככה דברו אברהם, יצחק ויעקב? משה ואליהו, ואפילו ישעיהו, הגם הם הגו את האל"ף הגזעית הזאת באותה ההחלטה ובאותה הדחיפה של התרכזות עצומה כהחג'אזי שלי?

אם כך הדבר, מבין אָנכי את האומץ הכביר ואת החיוניות הבלתי־נחלשת, שקיימו את עמנו במשך אלפי הדורות. לא יעקב בלבד שר עם האלהים ויוכל, אלא כל הגזע השמי הלחם נלחם באלהים וינצח. האלהים מתאוה להנצח על־ידי בניו, מפני שבנצחון האָדם על האלהים מתרומם האל. אף האמונה באלהים היא כעין נצחון אנושי עליו, כביכול, מכיון שהאמונה מעידה, כי במדה ידועה הבין האנוש את האלהות ויחטוף מן השמים הנעולים את סודם. לעולם אי־אפשר להאמין באל לא־נוצח. הלא אָמרו חכמינו: „הקדוש־ברוך־הוא גוזר גזרה והצדיק מבטלה". אולי דוקא מפני זה השתלשל הגזע השמי לאט־לאט בדרך האמונה באלהות יחידה: כי הלא איך אפשר לנצח אלהים רבים — צ ב א השמים? איך אפשר להלחם באלהויות מרובות כל־כך? ואולי בשביל זה לא היתָה להמערב עד היום הזה אמונה טהורה וכובשת, מפני שהם החזיקו ברבוי־אלהות פחות או יותר: והתוצאָה מן העובדה הזאת נשארה, שמעולם לא נצחו את אלהיהם מרובי־הפרצופים, אלא אלהיהם נצחו אותם, והם עומדים תחת ממשלתם ותחת ממשלת כחות הטבע, שהוא כל ענינם ומעינם ונושא מדעם וחכמתם. אלהים רבים אפשר אולי ל פ ת ו ת ו ל פ י י ם, א ך ל א ל נ צ ח ו ל ה ת פ א ר ע ל י ו. ודוקא להגזע השמי, מסבת תהוותו (היסטוריותו) המדברית, ניתנה הזכות לנצח את מלכו של עולם...

שם במדבר נפגשו אבותינו, השמיים הקדמונים, עם החיים פנים אל פנים; שם הביטו בחיים בכל ערטילאותם המפחידה; שם התקומם נגדם התבל בפראותו המקורית, שכה מבהילה ובכל־זאת כה מלבבת. שם שמְעו את התביעה למלחמה הרועמת והצואנית, שהעולם תורע באָזני כל היצורים, ושאליה נתבעים כל אראלי החיים. והיא אומרת: בחיים אין מקום למוגים וחלשים, אלא לאמיצים וגבורים, לאלה שהחיים בעצמם נכנעים בפניהם! ואבותינו האזינו להתביעה הזאת, האזינו ונלחמו וגברו. במדבר השחז רצונם; במדבר שונן שכלם; במדבר חודד כל טבעם. מרחק ומרחב; נצחיות ואל־סופיות; שלימות והארמוניה; — רגש מפלש של עומק ההויה עם כל ששונה ואסונה; — את כל הערכים הרוחניים האלה נחלו שם באין־קץ הצהוב והתכול, ששמש מסגרת לקיומם ושאיפתם. ה ח י י ם בשלימותם ובמלוא־היקפם, ולא בפרטיהם ופרטי־פרטיהם הפעוטים, נהיו איפוא לנושא מחקרם ותעבדעותם: מה שאין כן בעמי המערב שהתענינו בפרטי ודקדוקי החיים קטעים־קטעים, ושמו איפוא את ידיעת כחות־הטבע למטרתם ומגמתם. המערביים האלה דמו בנפשם, שבאופן הזה יכופו את החיים, ונהפוך היא: החיים כופים אותם ושולטים בהם. והטעם, כי ש א ל ת החיים אינה מורכבת מסך־הכל של ש א ל ו ת החיים, ויתכן שאחרי אשר כבר נפתרו כל שאלות החיים בפרוטרוט, שאלת החיים עדנה עומדת במקומה — כלומר, שאלת השאלות: חידת ההויה מעיקרה. ואי־לזה לא ברעת, כי־אם ברת ימצא פתרון החיים, מפני שהדת קולעת אל השאלה המרכזית ואין היא חוששת להפרטים המדעיים. אבותינו המדבריים, מתוך הרתע (ריאקציה) מן הסביבה האיתנה הפראית, הרגישו את כל זה בחושם הפנימי ונשתכנעו, שבכדי לכבוש את העולם צריך להתגבר לא על פרטי החיים, כי־אם על עצם החיים, צריך לנצח את האלהים בעצמו, — ו ל נ צ ח א ת ה א ל ה י ם, פ י ר ו ש ו ל ה א מ י ן ב ו!

וכשהרעיונות האלה מנצנצים במוחי, נדמה לי כאילו צנחה מעלי כל התרבות המערבית הזרה לי בעצם, כאילו כל למודי נשתכחו ממני לפתע פתאום ואף רושם לא נשאר מחנוכי במשך השנים; וכאילו נשאני הרוח הלאָה־הלאָה, אחורנית־אחורנית, ויקימני בזמן קדום מלפני המבול באמצע ישימון לא־דרך, בתוך ים־של־חול לאין־סוף ולאין־חוף, ואני תחת שלטון איזה רגש כביר ונהדר, רגש קדושה של התרוממות סודית, שמימית...

ויעירני קול... מה זאת — לא נחירת גמלים? לא. אין זה כי אם קול מורי הערבי כשהוא מבטא, בהטעמה יתירה כדי לחלצני בכוונה מהגיונותי, את העי"ן המדוגשת הערבית, את ה„גהיין", שאין דוגמתה בעברית שלנו. כמה אני אוהב את הגהיין — את הצליל המוזר האָפיי הזה, בלול, כמדומני, מחי"ת ומגימ"ל רפה, ומרי"ש הצרפתית

הפאריזית! חושבני, שיש לה להאות הגרונית הזאת איזה חום מלטף, איזה צבע כתום — דוקא כתום — ואיזה אומץ המגין ומרהיב!

כן, אוהב אני את הנהיין, ואני מתגאה בה כשאני מגלגל ומגרגר אותה בגרוני המכווץ... ואוהב אנכי את כל האותיות האי־אפשריות האלו, שהן בנות־קול המזרח החביב...

ובכן, אני לומד ערבית.

* * *

ולמרות הטעמתו של ידיד־פייזאל זה, אורג אני את חלומותי לפני־ולפנים להכרתי, כשאני משתדל לשעות אל השעור ואל האותיות המעורכלות.

ואני מתחיל מתפלא על זה שעמנו בדור הזה, כשהוא עומד על סף תחיתו הלאומית־המדינית, מכביר מלים רקות על־אדות ה„מערביות", שעתידים העולים החדשים להכנים לתוך ארצנו המחודשת, ועל־ידי כך לתוך חיי המזרח הקרוב. לכל הפחות ישנם רבים המפטפטים בלי משים על הענין הזה, כאילו היה מושכל ראשון שאין לחלוק עליו. ומדברים גבוהה־גבוהה על ה„עסק" במובנו האמריקאי, ועל ה„מעשיות", ומשתמשים בסיסמות הלקוחות ממלונם של המסחר והתעשיה, בכבללים הנחוצים לבנין הבית הלאומי שלנו. אין ספק, שלמעשיות אנו צריכים, ולא לבטלנות הגלותית; אך אסור להפריז בדבר המעשיות גם כן. במעשיות על חשבון הרוחניות כרוכה סכנה יותר גדולה מבכל הבטלנות המכוערת שבעולמנו. ולמה נרמה את עצמנו כשאנו דוגלים בשם המעשיות המערבית? האם באמת כדי להיות נביאי המערביות חפצים אנו לשוב מזרחה? או, אדרבה, כדי לחסות שוב תחת כנפי השכינה המזרחית וללמוד שוב את לקחינו הילדותיים, שקלטנו בדורות העתיקים ושנמחו מזכרוננו במשך שנות גלותנו הארוכה? האם באמת למערביות, שהיא שטחית וחיצונית אצלנו, אנו זקוקים, או למזרחיות המקורית, שהיא נשרשת עמוק־עמוק מתחת לשכבות השכחה במרכז הויתנו הנפשית? הכי יש איש מישראל בזמן הנפלא הזה, שבאמת יש לו תרבות ונשמה עדינה ואצילה, אשר לא ירגיש בעצמו עיפות נוראה מן המערביות הזאת עם כל גסותה הרצחנית, עם כל מעשיותה המגושמת? הלא נסים אנחנו, או רוצים לנוס, אל הקדם לא רק כאל מקלט גופני, אלא אף כאל מפלט נפשי, למצוא שמה חיי־רוח, תקון לנשמתנו הקרועה?

יתר על כן: החברה האנושית העכשוית, שהיא תוצאה ישרה מן המדע והמעשיות, ומן המערביות הבלתי־בלומה, — למה היא צריכה, לא למזרחיות? לא לצדק ויושר, לאהבת הבריות ואהבת המקום? לא לאותה ההשקפה האפיית של המזרח, המביטה על כלל־החיים כעל גלוי־השכינה, ועל התהוה (היסטוריה) כעל התגלפות מודרגה של צלם־האלהים?

הגעו בעצמכם, ארוני, שפתאום נהייתם לחסידי המערביות, איזה צורון (אידיאל) חשוב יותר מבחינת הקדמה והתפתחות — הצורון המערבי או הצורון המזרחי?

ובמקום לשמש חלוצים למערביות מזויפת במזרח, האם לא היה מוטב לשמש חלוצים למזרחיות אמתית במערב ובכל העולם? הלא תכירו, שיש לעמנו תפקיד נכבד על־פי השיטה הזאת: ראשית, לחדש את עצמו על־ידי נגיעה מחדש במזרח וברוחו העתיק; שנית, לחדש את פני המזרח על־ידי מרצו ועומק רוחניותו, גם להחזיר את המזרח לגאון מקוריותו; ושלישית, להשפיע על־ידי מזרחיותו המחודשת על כל התרבות העולמית, ומתוך־כך לעדן את המערב ולגרום במהרה לביאת „מלכות־שמים", כפי האמרה הנביאית, ובלשוננו אנו: לגאולה חברתית שלמה ומקפת!

חלום כביר הוא זה, חזון יקר, מבלי שמץ מעשיות. ונוסף אל החלום הגואל הזה חלום אחר תאומי; והוא, שבתפקיד הגאולה הכללית הזאת ישתתפו לא רק היהודים בלבד, אלא יחד עמהם כל העמים השמיים. כל אותם הגזעים שעמדו על־יד עריסת התרבות השמית, ששאפו את רוח המדבר אל קרבם ונלחמו באלהים עד כדי נצחון, מחויבים עכשיו לבוא בברית אחים להלחם במין האנושי ולנצח גם אותו, ולהמליך סוף־סוף את האלהים המנוצח על האנושות המנוצחת. כי ריב לשמיות המדברית עם המערביות הישובית — לא מלחמת הגוף, כי־אם מלחמת הרוח; לא מלחמת חרבות וכלי־תותח, כי־אם מלחמת רעיונות והשקפות — ריב עתיק התלוי ועומד בלתי־נחתך מדורות ראשונים, ושכבר הגיעה שעתו להחתך. מעולם לא היתה לעולם השמי הזדמנות כל־כך מזהירה, כל־כך עמוסה אחריות בשביל העתיד התהותי, כמו בדור הזה. אלא, חבל, עדיין חסרה לעולם השמי הכרת האחוה הגזעית, ידעות הדבקות וההדק בין החלקים המפוזרים. היבואו השמיים לידי הכרה זו? כל השמיים: הערבים והיהודים ויתר השבטים הקרובים — למה לא? מאמין אני בכל־שמיות המקפת הזאת: כל־שמיות רוחנית, לא לשם נצחון צבאי, אלא לשם כבוש צורוני (אידיאלי).

ואם רבה העבודה, ואם תעמולה עצומה וממושכת נצרכה ליזמה תהותית כזאת, ואם קשו המניעות והמכשולים, הלא צריך לנסות! הלא שוה לנסות! שוה יותר מסכסוכים בין־גזעיים, מחשדים הדדיים ושנאת אחים. נבוא אל אחינו הערביים ונדבר להם בלשונם הם, ונוכיח להם את קורבתנו, אם באמת אין עדיין יודעים אותה על־בוריה, ונציע להם מעט־מעט את תנאי הברית, והם ישמעו לנו כאל אחים — הלא אותו הדם המזרחי החם, אותו הדם השמי הנצחי, תוסס וזב בעורקי כולנו!

ובכן, אני לומד ערבית.

* * *

השעור כמעט נגמר, ומורי מסתכל בשעונו. מנהג מערבי הוא זה, וראי. בפניו השזופים נגלתה איזו רכיכות חדשה, איזו הבנה מקרוב באה. הפתעתי אותו, את ידידו וסוכנו של פייזאל האנטי־ציוני, בהוכיחי לו, על־ידי כמה משלים ודוגמות, מה קרובה היא הלשון העברית אל הלשון הערבית. והוא מגמגם לסירוגין:

— מעולם לא נחשתי, שיש קורבה לשונית כל־כך סמוכה בינינו! ידעתי שיש קורבה קצת, אך קורבה כזו מעולם לא שערתי! ואם הלשונות כל־כך קרובות, הלא גם העמים מאוחים הם!

אָז עלו לנגדי תמונות מימי הבלהות בירושלים, כמי שציירו אותן העתונים. פרעות בירושלים! ההרוגים בחוצות ציון כמו ברוסיה! „נפלה שגיאה", מורי ממלמל: „לא ידענו, לא הבינונו!"

ופתאום, בהתעוררות תאותנית:

— למה לא באו אלינו, למה לא בארו לנו את קורבתנו? למה לא למדו את לשוננו כמוך, ולמה לא הגידו לנו, כי הם חפצים בנו?

ואני מודה, שאולי אשמים היינו בזה במקצת. אולי נפלו שגיאות משני הצדדים. ואולי על העברים, המפותחים יותר, היה מוטל החוב להתקרב, לבאר, להסביר פנים, לבצר את היחס של אהדה בין הערבים ובינינו, ולהשלים אתם.

ומורי ממליט אנחה קלה, עגומה, כשהוא נפטר ממני ויוצא את החדר ואומר:

— אלמלא היו כל הציונים כמוך, היה מוטב!

מחמאה מזרחית, אדיבה, מובן. אבל אני יודע ברור שהוא לא צדק בדבריו. כי, לאָשרנו, הוא לא ידע לכוון למחשבתי באותו הרגע. ומה היתה מחשבתי?

זו:

— אלמלא היו כל הציונים כמוני, הלא אָז לא היה אף ציוני אחד בציון! כולם היו יושבים בחדרם בחוץ־לארץ, יושבים וחולמים, אורגים ועורגים — ולומדים ערבית.

לֵעֵת זִקְנָה

מאת

אברהם שוער.

בשיבתם מן הלויה נתפרדה החבילה. המרכבות הרבות, שהלכו בשעת הלויה בסדר יפה ובשורה ארוכה בזו אחר זו, נסעו להן עכשיו כל אחת אל דרך הרחוב או השכונה של המלוים, אשר ישבו בה. רב זליג בלומברג הזקן ישב במרכבה עם אחדים ממכריו החשובים, ישב דומם כמקשיב לשיחותם. אצל כל קרן של רחוב היה אחד, או שנים, ממכריו יוצא ויורד כשוא פורש דומם מאת חבריו. כעשרה „בלוקים" לפני הרחוב, שהוא דר בה, לא נשאר איש במרכבה, פטר רב זליג את הרכב, יצא והלך לו ברגליו.

ניחא לו לעבור ברגליו את הרחובות האלה, אין לו מה למהר עכשיו אל ביתו, אין ממתינים לו שם...

רוצה הוא לשבת בדד בחדרו, יחידי... אין הוא יכול להסתכל היום בפניו של שום בן־אָדם, אפילו מן היותר קרובים לו.

כשנגש סוף־סוף אל בית דירתו עמדו עוד מרכבות רבות אצל המפתן. במסדרון הארוך עמדו כולם לבושים בגדיהם, חבושים מגבעותיהם, עומדים נכונים לעזוב את הבית ועומדים ומשיחים זה עם זה ואינם זזים ממקומם.

והוא עומד לו בתוכם, בכנופיה זו, עומד כגר הבא מארץ רחוקה בתוך אנשים זרים המדברים אליו, שואלים אותו, ואין הוא מבין ואין הוא יודע את לשונם, עומד תוהה: מברכים הם אותו או כולם מקללים אותו?...

עומד הוא ושותק. והרי כולם המה קרוביו, מכריו הכי טובים, בני ארצו היותר חשובים, והרי בניו, בנותיו, חתניו, כלותיו ונכדיו — כולם באו, עצמו ובשרו המה.

ורוצה הוא להפטר מכולם, — טוב היה אילו הלכו להם כולם, כולם... הלכו להם ועוזבים אותו לנפשו.

ומרגיש הוא ורואה בחוש, שגם הם כולם רוצים לעזבהו מהרה, ממהרים הם כל אחד אל ביתו, אל עסקיו ועומדים הם על רגליהם מוכנים ללכת ואינם זזים ממקומם, מתביישים הם... ועל כן מדברים הם כל־כך בקול רם, מרבים לעשן ומרבים לבקש להם מלות של בריחה מעורבות במלות של נחמה ואין הדבר עולה להם יפה.

עומדים וסחים ונופלים איש לתוך דברי חברו, מפסיקים... וחוזרים וממשיכים שיחות כאלו שאינן נוגעות במשהו לאחד מהם, מדברים דברים בעלמא, שאין האוזן שומעת מה שהפה מדבר, ושולחים מבטי חרש אל העבר שהוא עומד שם, מביטים עליו בסקרנות מיוחדה, וסקרנות זו מטרידה אותו ומעלבת.

התחיל בנו הבכור מפציר בו לנסוע אליו וללון הלילה בביתו. עומדת „המכונה" וממתנת להם.

משתמש הוא בהזמנה זו לגלות להם את רצונו באופן נאה ומנומס לשבת שעות אחדות ביחידות... רוצה הוא...

אינם נותנים לו לגמור את דבריו, הדבר הוא כל־כך מובן... וכל אחד יוצא לו בחפזון מוצנע וממהר אל ביתו.

והוא נשאר יחידי בכל הבית...

מבקש הוא לבכות ואינו יכול. בבוקר, בשעת הלויה, חפץ לבכות, ולא בכה, התאפק, עכשיו נתאבנו הדמעות, נתאבן הלב.

עמד אצל הקבר הפתוח, ראָה את עלקא שלו מורדת אל תוך הקבר, ראָה כשנסתם עליה הגולל... ראָה הכל ולא בכה.

והדמעות עמדו בעיניו, חנקו בגרונו, בכיה נוראָה עמדה להתפרץ והוא התאפק בכל כחותיו ולא בכה, — מפני הבושה...

הרגיש במבטיהם של המלוים, שאין בוכין בכאן...

נדמה לו, שכולם מביטים עליו ומלגלגים חרש.

ואת הלגלוג החשאי הזה ראָה בעיניהם של כל המלוים, האחים והאחיות של הלוג'ים השונים; ראָה בעיניהם של הצירים והצירות של האגודות השונות שבאו לחלק את הכבוד האחרון להמתה, החברה העסקנית, אשר היתה עומדת בראשן, ראָה זאת אפילו בעיניהם של הבנים והבנות... ראָה בפני כולם כעין שמחה — ואפשר נדמה לו כך...

בודאי נדמה לו כך, — אולם לבכות... נוכח, שאין מן הנימוס לבכות...

זקנה היתה...

יותר מחמשים שנה בלו יחד את עולמם היפה. חיו חיי אהבה וכבוד, זכו לבנים ובני־בנים טובים, זכו לחתנים

הגונים וכלות נאות, — זכו גם לדור רביעי, הנה בקי הקטנה משתעשעת על ברכם זה כשנתים...

צדקות עשו... תמיד נתנו ביד רחבה... חננו עניים... ולא שכחו גם את עצמם... היה בית יפה... נתן הרבה והשאיר הרבה... יודעים זאת הבנים... מתחטאים הם... ומתניפים... יודעים ,שיש עוד מה להנחיל...

וחיו פה באמריקה כמו שחיו שם במולדתם הישנה. לא גרעו ולא החליפו ולא הוסיפו... עברו עליהם החיים כשבת אחת ארוכה ישקטה ומלאה שלות־קודש. יותר מחמשים שנה חיו יחד... חמשים שנה של אהבה והידידות נאמנה.

— חיים כגון אלו ומיתה יפה כזו לנו ולכל מאהבינו ודורשי טובתנו, רבונו של עולם! — שמע מאחריו אשה מן המלוות מספרת לרעותה.

נזכר לו מה ש„בעל־הטורים" דורש על הכ"ף הזעירה של „ולבכותה", מפני ששרה אמנו היתה זקנה, לא בכה אברהם עליה הרבה. מחוור נעשה לו הפירוש עכשיו: — בלה אברהם עם שרה אשתו חיים ארוכים וטובים בעושר ובכבוד, וכשמתה... התבייש אברהם לבכות בפניהם של ענר, אישכול וממרא... מתירא היה, שמא ילעיגו לו... בכך אברהם בכ"ף זעירא על קברה של שרה אשתו.

אולם במקום שאין רואים...

* * *

דממה דקה שורות באולם־הפנים המרווח והמרוהט יפה לפי טעמם של זקנים, — רהיטים רכים, רחבים, כבדים...

— הנה הוא כסאה. עומד הוא עדיין על מקומו אצל החלון. אהבה הנפטרה לשבת עליו ולהסתכל בשמש. כל החלונות מפנים אל המזרח. בימים האחרונים היתה יושבת שעות ארוכות ומבטת על השמש, כאילו רצתה לישבוע ולהנות מזיוה, — נבא לה לבה...

עומד הוא עדיין הכסא הרך והשרפרף המכוסה קטיפה אדומה סמוך לו, גם סנדליה עודם עומדים... יום תמיד היתה יושבת כך שקיעה בכסא הרך, יושבת, מבטת, מחכה...

מחכה היתה לבן, לבת... ביחוד היתה מחכה לנכדים— חבבה את הקטנים...

והוא היה בא לפעמים מן המשרד במורד־העיר או מאחת האספות של אגודתו, בערב היה שב מבית־המדרש הסמוך אחרי תפלת ערבית, היה בא ויושב לו כנגדה. אהב לשבת על־ידה שעות ארוכות ולשתוק.

שוררת באולם המרווח דממה דקה מאד. דולקת תחת הגולה הכהה עששית אלקטרונית אחת. החדר מלא אור מוצנע והם יושבים זה אצל זו ומשוחחים מתוך שתיקה, בלי אומר ודברים, כאילו לשניהם היה לב אחד...

לפעמים היה האחד מתחיל לדבר והשני מיד מסיים את דבריו...

והנה מתה... חדל לבה לדפוק ולחשוב, — ולבו...

נפתחה הדלת — אחת הכלות או הבנות עומדת בפתח ואומרת:

— אל נא ישב אבא לבדו... יבוא־נא אל חדר־האוכל... יטעום מה... כולם מחכים לו...

מלא החדר בנים, בנות, מכרים... חבורה שלמה. למה באו? למה באו?...

* * *

איזו שעה היא עכשיו?...

שכח לכוון את השעון מבעוד יום, חבל... היא עליה השלום, היתה מזכירה לו זאת ערב־ערב.

„עומד" השעון ואין הוא יודע מספר השעות...

חושך...

ב„חדר" מהבהב לו „נר הנשמה", אורו הקלוש מצליף כיום כהים מפרכסים על־גבי הרצפה והכותל בעד הדלת הפתוחה קצת.

הכריחו אותו לישון הלילה בחדר־האוכל. הציעו לו פה מיטה, אולם אין הוא יכול לישון במקום שאינו רגיל.

משער הוא, שישן שעה אחת או שתים — אין הוא יכול לישון עוד, עמד השעון, חבל... רוצה הוא לדעת עכשיו את השעה. בכל לילה היה מכוון את השעון בטרם עלותו על מטתו. היא, עליה השלום, היתה מזכירה לו זאת.

טובה וחכמה היתה הזקנה...

ורואה הוא אותה... עומדת ונצבה היא לעיניו קטנה, צנומה... קמטים דקים כשערות עוברים בשתי ובערב על פניה הטובים, מעשה רשת, מסתכלות עליו עיניה הנוחות, רואה הוא הילוכה המתנועע לצדדין כהליכתה של בר־אוז.

טובה וחכמה היתה הזקנה...

ונזכרת היא לו בתמונתה כשהיתה עוד בנעוריה, השנה הראשונה אחרי חתונתם.

סמוך היה עוד לשלחנו של חותנו.

בשעה מאוחרת היה בא מבית־המדרש. ישנים כבר כולם. חושך בחוץ, דממה בעיירה הקטנה, הכל ישנים... מהבהב רק נר נר בעד חלון עליתם הקטנה, יושבת היא שם ומחכה לו.

כל־כך צעירה היתה, כל־כך יפה... מביט הוא עליה והיא מאדימה כולה, משפילה בצניעות את עיניה הענוגות לכל נדנוד קל שלו, לכל מגע של ידיו.

חכתה לו לארוחת הערב... והשעה כל־כך מאוחרה.

יושבים הם בחדרם הקטן. הנר כבה. מלבינה היא בחושך יפתו שלו, טהורתו שלו...

ומתחילים הם לספר... הוגים... הומים...

„כזוג של יונים צחורות", היתה חותנתו אומרת עליהם, — ינעם לה עפרה, אשה טובה וחשובה היתה.

ועולים וחולפים זכרונות... עוברים ימים, חולפות שנים... הכל היה... גם טובה הרבה, גם רעה הרבה... נזכרים לו כל החיים הארוכים מן השנה הראשונה של אחרי החתונה עד יום זה, יום הקבורה.

ובבית דממה עמוקה שוררת — מגיעה לאזניו רק נשימתה החשאית של טילי כלתו הצעירה, טובה היתה להם גם מפאני, גם מאסתר בנותיהם.

בירב [illegible] — נשארה אתי רק היא, טירי...
דממה...
מהבהב נר הנשמה ב„חדר".
יקום וילך אל החדר...
יכנס וישב לו על הכסא, ישב ויבט על הכסא שלה.
והזקן קב... פוסע הוא פסיעות אטיות, רכות. הולך ומתגנב וידיו פרושית לפניו, הולך זהיר־זהיר... נרתע הוא מפני כל רשרוש דק, מפני כל אושה קלה... אל יראה, אל ידע איש...

והולך הוא ולבו מכה בקרבו, — יש לו אותה ההרגשה השכיחה מכבר, אשר היה מרגיש בימים הרחוקים ההם, כשהיה הולך מתגנב סחור־סחור דרך סמטאות נדחות ומובאות שכוחים מאחורי עיירתם להפגש „עמה" בשדה בערבי קיץ פושרים, — חתן־כלה היו אז, אלא שבימים ההם היה הטיול אסור אפילו עם הכלה.

והיה הולך אז זהיר וזריז ולבו הולם־הולם...

דופק גם עכשיו לבו הבלה והזקן בקרבו... דופק... הולך הוא אל „כלתו"...

יכנס חרש אל החדר, יקח כסא וישב לו... ישב ויביט על כסאה...

* * *

נרמה לו, כי ישן שנה קלה...

הקיץ והתחיל לספר עמה על ליזר, כלומר, לואי שלהם, כשהיה ילד בן חמש ותעה...

— עלקא, זוכרת את...

ממתין הוא לה עד שתתחיל ותסיים לו אותו הדבר.

— עלקא, נזכרת את...

דממה... מהבהב לו נר־הנשמה הרועך, מפרכס אורו הקלוש על־גבי הרצפה ועל־גבי הכותל, מלבינה באפלולית המטלית הלבנה אשר בכוס על ארן החלון, נשמע מן החוץ רשרוש העלים של האילן היחידי העומד בסימטה זו, עולה ומגיעה המיה עמומה מן הרחוב הסמוכה של טראם עובר.

מאדים המזרח, מכחיל הבוקר.

והזקן עיניו יישב, אזני נטויה, מקשיב...

— עלקא, זוכרת את...

אה !... נצנצה כברק ההכרה הנוראה : איננה... מותה עלקא שלו !...

קם מעל הכסא וכפוף, רצוץ, נגש ברגלים כושלות אל הכסא שלה, עמד נשען עליו והתחיל לבכות...

נפתח מקור עיניו.

בוכה הוא חרש־חרש... עיניו זורמות דמעות חמות, רותחות, על הלחיים הנופלות, הקמוטות, נבלעות הן בזקן הלבן, וזורמות וזורמות חשאיות בלי קול...

נתמלא החדר דמדומי בוקר. הלבינה האש של נר־הנשמה ובשמשות של החלונות הגדולים מזדקרות קרני זהב, תכלת וארגמן...

ומלא הוא כל החדר נגוהות וצללים ודממת בוקר רכה וזכה, והזקן עומד כפוף מעל לכסא הריק, עומד רועד ובוכה בכיה חנוקה, חשאית ואובדת, וכלה בכיה זו בחללו של החדר ההולך ומתמלא אורות גדולים של השמש הבוקעת ועולה...

כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בְּאָמְנוּת הַנּוֹצְרִית*

מאת

ד"ר יוסף ריידר.

א.

לפני זמן־מה נזדעזעו היהודים בארצות־הברית למראה תמונה אחת, סמל כנסת־ישראל או היהדות, של הצייר האמריקני המפורסם יוהן ס. סרגינט בספריה העממית אשר בעיר בוסטון. הצייר הזה, כידוע, עסוק זה רבות בשנים בכיור ספון הלשכה אשר בבית הספריה הנזכרת, ולנושא ציוריו לקח את נצחון המונותיאיזם הביבלי על הפוליתיאיזם של העולם העתיק. מחזור ציוריו מתחיל בדור הפגניות, עובר דרך היהדות העתיקה, בהטעמה מיוחדה את תקופת־הזהב של הנביאים, מטפל בחבלי לידה ויסורי שלשול של הנצרות הרשמית או הקתולית, ומסיים, או יותר נכון, צריך לסיים, בנצחונה של הפרוטס־טאנטיות בדור הריפורמאציה. הכלל הנקוט בציורים ממין זה הוא להקביל ולהעריך אותם זה מול זה, כמו תמונת משה מול תמונת ישוע, הנביאים מול השליחים, יעוד, כפי שנמצאו בהיכלי הנוצרים של ימי־הבינים, וכמובן, גם סרגינט בחר לו שיטה זו. בין המצוינים והמפורסמים בציוריו אלה הם הנביאים של הברית העתיקה העומדים מערכה מול מערכה בנגד השליחים של הברית החדשה, אשר למרות חיצוניותם המוזרה קצת נתוו ונארגו בקוים רוחניים ותוים אידיאליים, ואד של מסתורין וחזיות, אצילות ופרישות, שורה עליהם.

אכן תמונתו האחרונה במחזור זה, סמל היהדות בניגוד אל סמל הנצרות, היא אליה וקוץ בה, ואיננה עשויה להפיק רצון מכל ידען אמנותי. סרגינט מציג פה, כנהוג, את הכנסיה העברית מול הכנסיה הנוצרית, אבל ההבדל שהוא עושה ביניהן הוא מפליא ומתמיה. את הראשונה היא מתאר בתיך אשה זעומה ועגומה, רזויה וכחופה, סגופה ומטורפה, פניה פני מכשפה, עיניה סמויות, ראשה כפוף וכתר נופל הימנו ; בידה האחת היא אוחזת שרביט זהב שבור ובידה השניה היא מהדקת ומחבקת את לוחות הברית אל חזה ; סביבה תוהו ובוהו, הרס וכליון, שוד וחורבן. לעומתה הכנסיה הנוצרית : בצורת אשה רעולה וצנופה יושבת על כסא מלוכותה, ופניה מפיקים הוד והדר, אצילות ורזיות ; בגדיה הם בגדי תפארה ושולי מעילה מחושקים זהב ; לרגליה רובץ ישוע הצלוב מעוטר בעטרת־קוצים, ידיו ורגליו נקובות ושותתות דם, ופניו הילים וחורים כפני מת מזדקרים מבעד לרקמת הצללים ; בידה

---

* המאמר הזה הוא פרי עיון והסתכלות בבתי שכיות וקתדרלות שונות בעקב מסע־טיול באירופה המערבית בקיץ העבר, אבל במדה ידועה נשען הוא גם כן על חקירתו המדעית של פויל וויביר : „גייסטליכעס שויספיעל אונד קירכליכע קונסט אין איהרעם פערהעלטניס ערלויטערט אן איינער איקאָ־נאָגראַפיע דער קירכע אונד סינאַגאָגע". שטוטגאַרט. 1894.

האחת היא אוחזת כוס־זהב ובידה השניה קופסת הקודש לקבל דמו של ישוע בסעודה האחרונה.

מן ההכרח היה, שיחד עם הופעת התמונה הזאת יתחולל סער של מחאות על ראש הצייר. היהודים, כמובן, לא יכלו לסלוח לו את השפלת היהדות והערצת הנצרות באופן בולט וניכר כזה, ויאשימוהו בשנאת־ישראל מכוונת ובהפצתה על־ידי צנורות עממיים. רעיו ואוהביו, להפך, למדו עליו זכות, בהניחם כדבר ודאי, שאין לפקפק בו, שלא בדה הצייר את תכנית הציור הזה מלבו, כי־אם רשם אותה מתוך כתלי המקדשים הנוצרים של ימי־הבינים וילך בעקבות המסורה הנוצרית. והנה טרם שנבוא בטרוניה על הצייר עלינו לחקור ולדעת את מהות המסורה הנוצרית הזאת, טיבה ואפיה, מקורה ושלשולה, ואם צדק סרגינט בהחזיקו בה כעת.

הרעיון להקביל את היהדות ואת הנצרות זו מול זו היה טבעי והכרחי אחרי ההתפלגות המוחלטה של שתי הדתות האלה. זה היה חלק מן הפרופאגאנדה הגדולה של השליחים ואבות הכנסיה הנוצרית, ולתכלית זו השתמשו לא רק בכתב וספר שאינם מחוורים כל־כך להמון העם, כי־אם גם בציור וגלוף המשפיעים על הקהל באופן יותר תכוף ויותר מתמיד. ואמנם השעה היתה רצויה. האמנים היונים אשר חונכו על ברכי האמנות הפגנית באלכסנדריה של מצרים וישתדלו להחיות את הגוף הגוסס של מלאכת־המחשבת הקלאסית, בהוכחם לדעת שפאן מת וכל אלילי אולימפוס הלכו לעולמם לבלי שוב עוד, נתרצו ונתפייסו להחליף את אלהיהם ולכרוע ברך לפני ישוע הסגוף בכדי להמשיך את מלאכתם ולהחיות בה את נפשם הנהלאה. בכלל, פשרה זו לא היתה קשה עליהם: הצורות המתוארות נשארו כמו שהיו מלפנים, רק שהלבישו אותן מחלצות ויכסו את מערומי הגופים הערטילאים. כן לקח אפולו העטוף בגלימה את מקום יוחנן המטביל או מקומו של ישוע הסגוף, ווינוס רעולה ופרופה לקחה את מקום הבתולה הקדושה או מרים מאגדלינה, וכן הלאה. בדרך זה הצליחו ליפתח אמנות חדשה, אמנות נוצרית, אשר בראשיתה היתה אמנם דלה ופעוטה, אבל במרוץ הזמנים רבתה ושגתה ותעש פרי ישוה לה. נושאי הציורים האלה היו על־פי רוב מעשים ומאורעות מחיי ישוע, כפי שהם מסופרים על־ידי השליחים בברית־החדשה, אבל פה ושם נתערבו גם כן ספורים מן הברית העתיקה, העשויים להשתמע לרוח הנצרות, כמו עקדת יצחק, מעשה יונה וחזיונות דניאל. המוטיבים האלה נמצאים לרוב, למשל, על ארונות המתים במערות רומא העתיקה, ובזמן יותר מאוחר חדרו גם כן לתוך בתי־התפלה. בכלל שמשה הברית העתיקה בתור הגשמת היהדות והברית החדשה בתור הגשמת הנצרות. אבל בהיות, שהתקופה הקדומה ההיא היתה עוד תקופה אפולוגטית ולא פולמית, על כן הציגו את שתי הדתות הצרות באופן שוה ובלי נטיה צדדית אל האחת או אל השניה. אמנם גם אז אפשר לראות, שאין היוצר מתיחס באדיבות אל היהדות, אבל גם עקבות שנאה ואיבה אינן ניכרות בו, וכנראה השתדל לעשות את מלאכתו בשויון־נפש גמור. כמדומה לי, שלא אטעה אם אומר, שהאמנות הנוצרית של שמונה מאות השנים הראשונות, למרות ההתנגדות המשתלשלת בין היהדות והנצרות, מטעימה ומדגישה תמיד את היסודות המאחדים ולא את היסודות המפרידים של שתי הדתות האלה. כמעט כל הטפוסים המשובצים (מיזאיק בלע"ז) אשר בהיכלי רומא הקדמונים מימות קונסטאנטין הם מסוג זה. כך, למשל, עומד ישוע בצורת טלה, ומשני עבריו נפתחים שערי ירושלים ושערי בית־לחם ומהם טליים יוצאים וניהרים אליו. הטליים הבאים מירושלים הם הנביאים המגשימים את היהדות, והטליים מבית־לחם הם השליחים המגשימים את הנצרות. לפעמים יותר רחוקות, כמו בהיכלי סבינא, קונסטאנטיה, פודנטיאנא ועוד, מופיעות שתי נשים מעוטפות לבנים לצדיו של ישוע, האחת נקראת „הכנסיה של הגויים" והשניה — „הכנסיה של הנמולים"; אבל שתיהן יחד הן צעירות ויפות, נאוות ומעונגות, מעובדות ומשוכללות בתכלית ההידור והיופי, ואינן נבדלות כלל זו מזו בקלסתר פניהן או בחיטוב גויותיהן. ההבדל היחידי הוא בכלי־קודש ומכשירים דתיים הנתונים בידיהן: היהדות, למשל, נושאת את לוחות הברית והנצרות אוחזת כוס־זהב לקבל דמו של ישוע.

הנוסח האפולוגטי הזה הוא טפוסי בכל ימי הכרעת האמנות הביצאנטית בכנסיה הנוצרית, למן המאה הרביעית עד המאה השלש־עשרה. אמנות זו, בניגוד אל האמנות המערבית, רובה היתה מזרחית ומוסרית, ובקנאתה לטהרת הדת לא סבלה מוטיבים גרועים ופחותים. עלינו לזכור, שהכנסיה הנוצרית היונית נשארה נאמנה אל תורת ישוע המקורית יותר מן הכנסיה הרומית, ומפני זה יחוסה אל היהדות היה יחס של קורבה ושלום, לא של איבה ומלחמה כמו בארצות המערב. ועל כן לא נמצא בה את הדיוקנאות הנמבזים של היהדות אשר אנחנו פוגשים במערב אירופה בימי־הבינים המאוחרים, בתקופה הגותית. הסרים הם בכלל עד המאה התשיעית. רק מן המאה התשיעית ואילך, כשהשפעה הביצאנטית התחילה להתרופף ותסיסת המערב הולכת ומתרגשת יותר ויותר בעולם הנצרות, מתגנבים פה ושם דיוקנאות בלתי־נאים ותמונות מפלצת של כנסת־ישראל. ההתפתחות, כנהוג, היתה הדרגית. עוד במאה התשיעית הננו מוצאים את ההשקפה החפשית והסבלנית שוררת באמנות צרפת המרכזית, כפי שמוכח מן הדוגמות האלה: בספריה הלאומית בפאריז ובבית־השכיות של דרום קנסינגטון בלונדון יש דיוקנאות רבים מעובדים בשן־הפיל המציגים את צליבת ישוע יחד עם ענינים צדדיים, תולדתיים ואגדיים, המיוחסים לה. בין האחרונים נמצאים גם כן המוטיבים של היהדות והנצרות, ומענין הוא מאד, שכנסת ישראל יושבת פה על כסא רם ונשא, רעולה באדרת ארוכה ששוליה מכסים את רגליה, ידה האחת אוחזת עצם חד, סמל הזבח, ובידה השניה דגל, סמל הכח והעוז; לעומתה הכנסיה הנוצרית, אשר גם היא נושאת דגל וכוס לקבל דם ישוע, כמו קמה ממושבה להתקרב אל צרתה ומושיטה לה את יד ימינה. שתי הדתות מתבוננות זו לזו בלי אהדה והשתתפות הדדית, אבל הדת העתיקה מקפידה על כבודה ואצילותה בפני הדת החדשה: אין היא מתראה כנכנעת ומנוצחת, כמתנוונית ומתדלדלת,

ובדיוקן אחד אשר במשכיות דרום קנסינגטון כחה ועוצם ידה הוטעמו והודגשו על־ידי איש צבא מזוין העומד לצדה. הדיוקנאות האלה, כפי שאפשר לשער, נוצרו בסביבות הנהרות מיוז ומוזיל בצרפת במאה התשיעית, בימי מלכות הדינאסטיה הקרולינגית, כשהשנאה בין שתי הדתות היתה עוד אדישה ושטחית ולא גרמה עוד למעשה מפלצת ורשעת זדון *. ביד התקופה השאננה הזאת ובמאה השלש־עשרה התלקחה השנאה הזאת בכל עוצם תקפה ותהי לאש קנאה אוכלת: מכעירי־צלב האבוריים ועליליות־דם והבאריות הרעולים הטביעו את חותמם העכור על היחס שבין היהדות והנצרות לא רק בהוה, כי־אם גם בעתיד. אין כל פלא איפוא, שהאמנים המטביעים את תנאי העת ותנועות הזמן במלאכתם ומגשימים באבן או בבד את דעת הקהל של ימיהם התחילו מאז לתאר את הכנסיה העברית בצורה פגומה ובצבעים בלתי־נאותים: הם משברים את דגלה ואת לוחות הברית אשר בידה, משליכים את עטרתה ארצה ומצניפים אותה צנפה בעלת קרנות ששמשה אות־קלון ליהודים בימי־הבינים, מסלקים ממנה את אדרתה ומלבישים אותה בלבוש שק ובבלואי סחבות, מתארים אותה כשהיא רוכבת על תיש או צונחת מגב חמור, ויש אשר נחש עקלתון מתפתל סביב לראשה ומעוור את עיניה או שד משחת יורה חץ אל תוך עיניה וסוחב אותה אל שאול יחד עם מעריציה. הדיוקנאות האלה נמצאים לרוב בפסלי עץ ושן־הפיל של המאה השלש־עשרה השמורים וגנוזים בבתי־השכיות האירופאיים, אבל ביחוד מופיעים הם במיניאטורות רב־גווניות המלוות את כתבי־הקודש וסדרי התפלה. בספר הברית אשר בספריה הלאומית בפאריז היהדות היא מושלכת ארצה לפני הנצרות העומדת הכן בכל רום כבודה ותפארתה. בספר ברית אחר כנסת ישראל היא עטופה שהירים ושטיחה לארץ, לוחות ושברי לוחות באותיות עבריות פזורים עליה, ושירי דגלה המעוטר בעקרב ** מונחים לצדיה, בעת אשר ישוע מברך את הכנסיה הנוצרית רווית־הגאון ושכורת־הנצחון. בספר שירה של סאן־פיר בזאלצבורג היהדות אוחזת עול ברזל בידה, סמל של הכנעה והשתעבדות. במאראליון של זכוכית הנמצא בעיר סאן־דיני ונעשה אולי בחצי המאה השתים־עשרה ישוע עומד בתוך בין שתי נשים, היהדות והנצרות, ובתנועת נגיד ומצוה הוא מערטל את הראשונה ומכתיר את השניה.

---

* לפי דברי גרץ (דברי ימי ישראל, כרך ה׳, צד ר"ן) היה מצב היהודים טוב מאד תחת המלכים הקרולינגים בארצות צרפת. קארל הגדול, לודוויג החסיד וקארל הקרח הגינו עליהם תמיד וגם הטו אליהם חסד. נטיתה של יהודית, אשת לודוויג, אל היהדות היא עובדה ידועה שאין לפקפק בה. ידוע הוא גם כן, שנוצרים רבים התחילו לבקר אז את בתי־התפלה העבריים ואחדים מהם גם התיהדו. אבל המצב המאושר הזה לא ארך ימים רבים: הכהנים והכמרים הריחו את הסכנה השוררת להם ויתעוררו כנגד היהודים שנאי נפשם ויטיחו דברים רעים וקשים כנגד היהדות.

** על דגלה של היהדות נמצאים על־פי רוב תיש, קיקפתא של מת, עקרב, מצנפת יהודית. ועוד דברים עכורים ומבזים באלה

בביבליה מצוירת אשר בספריה הדרזדנית יושב שד מכוער על כתף היהדות והוא מתהולל בה באופן גרוע מאד: זה עתה השמיט את עטרתה מעל ראשה ויכס את עיניה בזרועו. ולא רק זאת, כי־אם גם גוזרים עליה מיתה משונה וחטופה. בביבליה התולדתית הבורגונדית הנמצאת בספריה הלאומית בפאריז היהדות היא פשוטה ועורה, אף כי מעוטרת עטרה ואוחזת לוחות־ברית שלמים, וארבעה נביאים עבדקנים שמים אותה בארון של מת; הנצרות עומדת למראשותיה ופניה מביעים יגון ועצבות, בעת אשר ישוע עומד לרגליה ומברך עליה ברכת פטורין. נחוץ להעיר גם כן, שבכתבי־יד שונים של ימי־הבינים הנצרות היא מנומרת בכתובת של „חיים" והיהדות — בכתובת של „מות".

(סוף יבוא).

מִכְתָּב מִירוּשָׁלַיִם

מאת

נחום מלצן.

עברו ימי האביב ארץ־הישראליים הבהירים. כלה קיץ שטוף שמש ואור. הגיע הסתיו. רוחות קרות מנשבות. שמש ארצנו לבושה קדרות, ושמי ציון זולגים דמעות, דמעות כבדות ומרובות...

ובבמלכות הטבע כך גם בעולמנו הקטן. אחר הצהרת באלפור וסאן־רימו — ועידת לונדון...

„ועידת לונדון!" כמה אירוניה מרה צפונה בשתי מלים אלה לבני ארץ־ישראל. כמה מורגשת פה מרירות הטראגידיה הציונית שנערכת באולם „מימוריאל" שעל גדות התימזה. בכל מקצועות עבודת הישוב אנו רואים מיעוט הדמות. התכווצות והצטמצמות ממש עד לכדי מחנק בקודש־הקדשים הציוני — העבודה החקלאית; כלוב צר לנשמת עמנו — החנוך הלאומי.

הפחתת התקציב ארץ־הישראלי, שבאה לרגלי החלטות הציונים האמריקאים חיללה שנויים ניכרים בחיי הישוב. כי צריך להודות על האמת המרה, שהישוב ארץ־הישראלי — גם החקלאי בכלל — עודנו בבחינת תינוק הזקוק לאמו. ואם הגולה תאסוף את חסדה ממנו, סופו למות לאט־לאט מאפיסת כחות החיים ומחוסר דם...

עוד לא נוצרו בארץ יסודות כלכלה, שעליהם יבנו חיי עם. העשיה אין בארץ, ולפי התנאים הקיימים — לא תהיה גם בעתיד הקרוב. מושבות הנטיעות תלויות בשוקי חוץ־לארץ וצפויות להרס עם כל רוח שאינה מצוית המנשבת מעבר לים. מושבות הפלחה המעטות והעלובות הולכות ומתגוננות מחוסר עיבוד ראציונאלי והן מתאמצות בקושי להחזיק מעמד. ובצר לו פונה הישוב החקלאי לעזרת העבודה הזולה והזרה, ובזה הוא שולל בידיו את זכות קיומו מנקודת־השקפה לאומית. גם ישוב הפועלים הצעיר, הבנוי כולו על טהרת העבודה העברית, אינו יכול לשמש בתנאים הנוכחים יסוד כלכלי נורמאלי, כי גם ישוב זה משתמש במכונות ובמכשירי עבודה המובאים מהחוץ, ורוב הפרודוקטים הנצרכים לעובדיו אינם נעבדים על־ידי הישוב

היהודי המקומי. נוסף לזה עוד לא יצא ישוב זה מגדר הנסיון, ומחולליו בעצמם מודים בלקוייו, והקיצוניים שבהם מחפשים גם אחר צורות ישוב חדשות.

דבר שאין צריך לאמר הוא, כי ישוב ששרשיו בחוץ־לארץ ורק ענפיו נוטים לאדמת המולדת, אינו יכול לקרב אותנו אל מטרתנו הגדולה: תחית העם העברי בארץ אבותיו. ומשום זה חובה מוטלת על ההנהלה הציונית להקדיש את כל מרצה ולכוון את פעולותיה לשם הוית ישוב פרודוקטיבי נושא את עצמו, שכל — או לכל הפחות רוב — צרכיו יוצרו בתוכו. ועל־ידי זה תפתר גם שאלת ה„תקציבים" הארורה, התלויה על ישובנו כחרב מתהפכת.

„עמידת הישוב ברשות עצמו!" — זה צריך להיות האל"ף והתי"ו של שאיפתנו הציונית. אבל אל לחשוב שאיפה לעתיד כעובדה קיימת בהוה. כיום לא רק שהישוב אינו יכול לקבל עליו את כלכלת עבודות־ההכנה הגדולות הדרושות לקדם את עלית ההמונים, אלא גם את המוסדות הדרושים לקיומו הוא אין בכחו לכלכל על חשבון עצמו.

והנה באו „אנשי המעשה" בעלי „המהלך החדש" בציוניות ובשם המטרה גזרו על הישוב את עמידתו המיוחדת ברשות עצמו. והתוצאה: אי־אשור התקציב החקלאי, בטול תקציב ההשכלה לגדולים (מורי הפועלים, שעורי ערב וכו'), צמצום בעבודת החנוך ופקודת ההנהלה: „סטאפ אימיגריישון"!

מובן, שהנטיה הזאת נפגשה בהתמרמרות רבה מצד כל חוגי הישוב, הרואים בזה טעות מסוכנת, הבאה מתוך הבנה בלתי־נכונה בפרובלימה ארץ־הישראלית המסובכה, טעות העלולה להצעיד את התגשמות הציוניות בדרך האבדון. אחר שנתקבלו הנה הידיעות השליליות מועידת לונדון נעשה כל הישוב לקלחת רותחת. בא־הכח של הישוב ה„ועד הזמני" (זה היה עוד לפני אספת הנבחרים) קרא תיכף לאספה מיוחדת יוצאת מן הכלל, שארכה ימים אחדים. האספה היתה מלאה זעזועים וסערות. יחד עם חפוש דרכים להצלת המצב הובעה באספה מחאת־קצף תקיפה כלפי מחוללי הקאטאסטרופה הציונית. ברוח זה נערכו עוד הרבה אספות פומביות ומפלגתיות בכל ערי הארץ ומושבותיה.

ולא על חפצו הוא רגש הישוב למוד הסבל והמשברים כי כשם שלא לשם תועלתם הפרטית באו הנה בוני הישוב מחלוצי ביל"ו עד עולי פולניה האחרונים, כך לא התריעו מעולם על העדרה אם רק היתה לפעולתם תקוה לשכר במובן הלאומי. יוצרי הישוב לא הסתפקו אף פעם בעבודה הזעירה שנעשתה לפני המלחמה, אך מתוך אי־יכולת לעשות מעשים גדולים השלימו לפי שעה עם עבודת ההתישבות הזעירה. ומתוך השבילים הצרים של עבודה יום־יומית קטנה ודלת־ערך נשאו עיניהם למרחבים לאומיים ואנושיים. עבודת ההוה היתה בעיניהם מעבר לתקופה חדשה שתחולל שנוי ערכין בכל הטיפוס של העבודה, או באופן היותר רע — נדבך אחד בבנין של דורות שיבנה העם בכל המצבים ובכל התנאים. התקוה הזאת, שביסודה מונחת האמונה הרבה ברצונו ובכחותיו של העם לותה את בני הישוב בכל ההרפתקאות שעברו עליהם. היא הפיחה רוח גבורה בלב השומר העברי להגן במסירות נפש על רכוש הישוב, עודדה את הפועל העברי להקדיש את מבחר שנותיו לעבודת פרך ב„משכורת של רעב", והטיפה נחומים ברגעי חייהם האחרונים לגבורים הנופלים על משמרתם.

הגיעו ימי המלחמה. הישוב נאנח תחת כובד העול: משבר כלכלי, עבודת צבא, ריקביזיציות, גירושים ועלילות ריגול. אך התקוה לגאולה קרובה הקלה את הסבל. בקצה האופק האפל כבר נצנצו אורות הגאולה. בעצם ימי המלחמה הגיעו לנו ידיעות מהתנועה באמריקה והחלטות הועידה הסוציאליסטית בשטוקהולם, ורווח ללב הסובל...

הצהרת באלפור שהגיעה אלינו עם ראשוני פעמי הכובשים נשמעה באזנינו כקול שופרו של משיח המקיץ ישני עולם מתרדמתם... האזנו לבשורה וקוינו... אך קול השופר החזק גרר אחריו רק הדים עמומים. המלחמה עוד התנהלה אז בכל תקפה והעולם היהודי עמד במרכז תבערת־העולם קרוע לגזרים ומתבוסס בדמו. העם העברי בכל ארצות פזוריו חגג את ימי המשתה הראשונים של הצהרת באלפור ושב לסבלותיו. רק ממקומות מעטים בערך הגיעו לאזנינו ידיעות על־דבר עבודת הכנה רצינית לשם בנין הארץ.

העמדה הזאת של העם צערה והפחידה. אבל עוד אפשר היה לסניגורים לתלות את סבת הקרירות של העם במצב אי־הברור שעוד שרר אז. אך הנה חדלה המלחמה. ואחר תקופת־מעבר נוראה של דלטוריה מדינית, הריסת נקודותינו הישוביות בגליל העליון והפרעות בירושלים באה החלטת סאן־רימו, ההנהלה הצבאית נתחלפה באזרחית והרברט שמואל נתמנה לנציב ארץ־ישראל.

בשורת סאן־רימו חלפה כמו זרם חשמלי בתוך הישוב המעונה שנמצא אז תחת הרושם המדוכא של פרעות ירושלים ומשפט זאבוטינסקי. האבל נהפך לחג. וחזקה היתה האמונה שהגיע הקץ, יתרחש הפלא והעם יקום... ובהגיע ימי השבוע של הגאולה בארץ־ישראל נגלה לעינינו חזיון נהדר של התנדבות עממית כללית שמעטים דוגמתה...

וסמוך להשבוע של „קרן הגאולה" — ועידת לונדון עם כל תוצאותיה המעציבות... והאמונה החזקה נהפכה ליאוש צורב. אפסה האמונה בהסתדרות הציונית שבאה עד משבר דוקא אחר התהוות התנאים המדיניים הכי נוחים לעבודה. נחלשה גם האמונה בעם. לפי שעה מתאמץ הישוב ארץ־הישראלי בשארית כחותיו לשלוט במצב. למרות פקודת ההנהלה הציונית מוסיף „הפועל הצעיר" להמשיך את עבודת סדור העליה לארץ־ישראל. ולמרות כל המכשולים והעכובים באים הנה כמעט בכל שבוע מאות אחדות עולים חדשים, המסתדרים לרוב בעבודות הכבישים וכדומה הנעשות כעת על־ידי הממשלה. אך מלבד מה ששכר העבודה אצל הממשלה הוא כל־כך קטן עד שהוא מספיק בקושי רק לחיי צמצום, הנה כבר הגיע החורף עם ימי הגשמים, שבהם בטלים הפועלים מעבודתם. גם אין שום בטחון להמשכת העבודות האלו להבא. ובינתים העליה נמשכת וצפויים אנחנו לקאטאסטרופה אמתית, אם ציוני אמריקה לא יחושו תיכף לעזרתנו.

הגיע הסתיו. רוחות קרות מנשבות. שמי ציון זולגים דמעות... ובעמוד השומר העברי בחשכת ליל־גשם על משמרתו הקדושה וסביבו ישמע רק קול יללת הרוח הזועמת ועלו על לבבו הרהורי עצב:

— שומר, מה מלילה? שומר מה מליל?...

ירושלים, י"ז חשון, תרפ"א.

חדשות ומאורעות

התהוות ופעולות החברה „מקיצי נרדמים"

הבענו מאת ד"ר ש. א. פוזנאנסקי מוארשה את הקורספונדנציה הבאה:

החברה „מקיצי נרדמים" נתיסדה בפעם הראשונה בשנת תרכ"ד על ידי הרא"ל זילבערמאן ז"ל, „המגיד" בליק, ושמה לה למטרה להוציא ספרים מכתבי יד ישנים מחכמי ישראל הקדמונים. ידוע איך כי העירה החברה ברבים על התעודה היוצאת מהפעל הזה, כי כל איש העוסק בחכמת ישראל ובחקר הקדמוניות יודע עד כמה התעורה את מכתבי היד להוציאם לפעמים אור חדש על פני שדה ספרותנו, מלבד מה שיקר לנו לדעת מה נוצר אצלנו בדורות עברו ומה הן התעודות הספרותיות, כי לא נספרי מקרבנו ... החברה שנוסדה בליק הפסיקה את מעשיה בשנת תרל"ד ויתחדשה מחדש אך בשנת תרמ"ה על ידי הרה"ר הגאון המנוח פרופיסור אברהם ברלינר בברלין, אשר תחת הנהגתו הגדילה את פעולותיה ותפתח את בית ישראל בהמון ספרים חדשים ורבי הערך בכל פנות התורה והחכמה. אמנם גם היא חדלה את תנובתה אחרי עבור עשרים שנה להתיסדותה, היינו בשנת תרס"ה, מפאת זקנת מיסדה. ואולם בשנת תרס"ט, בשעת הקונגרס לחוקרי המזרח בקופנהאגן, נתאספו על ידי התעוררות החתום מטה חכמי ישראל שהיו אז בעיר הנ"ל ויחדשו את החברה מחדש. ובחמש שנים הראשונות לקיומה החדש עד שנת תרע"ד, הוציאה לאור ספרים אלו:

א) תכונת השמים והתשבורת — והוא ספר חכמת השיעור לרבי אברהם בר חייא הנשיא, הוציא לאור על פי ו' כ"י בפארים, ברומא, ... עם חלופי נוסחאות והגהות והערות פרופיסור מיכל הכהן גוטמאן מורה בבית מדר"ר בבודאפעשט. החבור הזה הוא הספר היותר עתיק בהנדסה בעברית שבא לידינו, ועם זה יש לו עוד חשיבות בנוגע ... כי מחבר ... שמש בחכמת ההנדסה, ואם כי יש לו ערך גדול במקצוע ... ספרי ... בחכמות שונות בעברית.

ב) מעשה הגאונים — ספר כולל תשובות ופסקי דינים מחכמי שו"ם הקדמונים ורש"י ז"ל, יצא לאור מתוך כ"י יחידי עם מבוא והערות מאת המנוח ר' אברהם עפשטיין ונעזר ונסדר הדפוס עם הוספות והערות על ידי הרב יעקב פריימאן שהוא בעת הזאת רב בוינה. הספר הזה קרוב בתוכנו אל ספר „הפרדס" המיוחס לרש"י וחשוב מאד לתולדות השתלשלות ההלכה בארצות הריינוס.

ג) סדור רש"י — פסקי דינים והלכות מבית מדרשו של רש"י. הכין אותו לדפוס המנוח ר"ש באבער ויצא לאור על ידי הרב פריימאן הנ"ל. גם הספר הזה חשוב מאד לתולדות השתלשלות המנהגים וסדר התפלות והענינים הסבובים בהם בארצות אשכנז וצרפת בדורו של רש"י ואחריו.

ד) ספר המבחר — פירוש משנת אבות על דרך הדרוש והפילוסופיה לר' יוסף בן יהודה ... תלמיד הרמב"ם), הוציאו לאור על פי כ"י יחידי המנוח הפרופיסור בנימין זאב באכר.

ה) עניני שבתי צבי — אסף לאספת מתוך עשרים ושש מספרים נדפסים ועלים בודדים בלתי נודעים עד שכמעט לכ"י ישנים והוציא לאור הד"ר אהרן פריימאן מפפד"מ. הספר הזה מכיל חומר חדש אשר בכחו להפיץ אור על אחד הפרקים היותר מפליאים בדברי ימינו.

ו) פירוש על ספר יחזקאל ותרי עשר לרבי אליעזר מבלגנצי (בן דורו של הרשב"ם). יצא לאור מתוך כ"י יחידי באוקספורד עם מבוא רחב על כל חכמי צרפת מפרשי המקרא על ידי החתום מטה. ר' אליעזר היה אחד מגדולי פרשני צרפת ופירש את רוב ספרי כתבי הקודש או אולי גם כולם, אבל חלקם היותר גדול אבד ואני הצלתי את יתר הפליטה (עוד נשאר הפירוש לספר ישעיה שיצא לאור עוד מקדם), ובמבוא תארתי באריכות את פעולת כל מפרשי צרפת, החל מר' מנחם בר חלבו ורש"י עד בעלי תוספות עה"ת בכלל ופעולת ר"א מבלגנצי בפרט.

ז) פירוש על ספר משלי לר' יוסף בר' יוסף ן' נחמיאש (תלמידו של הרא"ש), יצא לאור על פי כ"י יחידי באוקספורד על ידי הרב משה אריה באמבערגר משינלאנקה.

ח) פירוש מסכת משקין (או מועד קטן) לרבנו שלמה בן היתום, הוציאו לאור עם מבוא והערות על פי כ"י יחידי הפרופיסור צבי פרץ חיות, שהוא בעת רב הכולל בווינה. רבנו שלמה היה אחד מגדולי הקדמונים באיטליה הדרומית והיה בן דורו של רש"י ותלמידיו. הוא כתב, כפי הנראה, פירושים לרוב התלמוד, אולם נשאר מהם ... שנתגלה פירושנו זה.

לבד מזה המשיכה החברה את הוצאת דיואן ר' יהודה הלוי, אשר הדפסתו החלה עוד על ידי חברת „מקיצי נרדמים" הראשונה ונמשכה על ידי השניה והוצא לאור ממנו סוף החלק השני (שירי חול) ותחילת החלק השלישי (שירי קודש). הדיואן הזה יצא לאור על ידי אחד החכמים היותר מובהקים במקצוע ספרות השירה והפיוט, ה"ה הד"ר חיים בראדי, רב העיר בפראג. וחוץ מזה התחילה החברה עוד בהדפסת שני ספרים אלו:

א) מדרש הגדול על ספר שמות, יוצא לאור על ידי הפרופיסור הד"ר צבי הופמאן, ראש בית המדרש לרבנים בברלין. המדרש הזה הוא קובץ ילקוט שנמצא בארץ תימן ... ספר בראשית המנוח הד"ר שכטר, ... נראתה ... על ספר שמות, כי נמצאו בו רוב דברי המכילתא דר"ש בן יוחאי שהיתה לפני הראשונים ואבדה.

ב) ספר ראבי"ה — כולל פסקי דינים, חידושים שאלות ותשובות לכל הש"ס מאת רבנו אליעזר ברבי יואל הלוי, יוצא לאור עם הגהות וביאורים מאת פרופיסור אביגדור אפטוביצר, מורה בבית המדרש לרבנים בוינה. הספר הזה נכבד עד למאד לקורות השתלשלות ההלכה באשכנז, כי מחברו היה אחד מבעלי התוספות הנודעים ועם זה הופיע הרבה נחת ממנו על נוסחאות הירושלמי והבבלי ... הרב חיים ... מקראותיו התחיל בהדפסתו, אבל הספיק להוציא לאור רק מסכת ברכות ושו"ת המתיחסות לה, כי הספר הזה הוא רב הכמות ומכיל יותר ממאה גליונות כדפוס ונדפס ממנו עד כה על ידי

חברתנו החלק הראשון (ברכות, נדה, שבת ועירובין) ותחילת חלק ב' (פסחים).

בהתחלת המלחמה האיומה באה גם חברתנו עד משבר, כי נפסקה ההתחברות הנחוצה בין ראשי החברה והחברים וקשה היה להשיג העתקות מכתבי־יד, לשלוח עלי הגהה וכדומה, ואולם עתה, כי החיים שבים לתקונם, אם גם רק לאט־לאט, נועדו יחדיו ביום ט"ו באב תר"ף בקיסינגן חברי הועד הפועל של החברה, והם: יושב־ראש הועד, הפרופיסור דוד סימנסון מקופינהאגן, סגנו הפרופיסור אהרן פריימאן מפפד"מ והמזכיר החתום מטה ותסכימו לחדש את פעולות החברה. והספרים המוכנים לצאת לאור בקרוב הם מלבד החמשך מהמדרש הגדול הנ"ל (עד פ' משפטים) עוד התחלת ג' ספרים אלו:

א) פירוש סדר טהרות המיוחס לרב האי גאון, יוצא לאור על־ידי הד"ר יעקב נחום עפשטיין בברלין. הפירוש הזה הוא היותר עתיק למשנה שנשמר עד כה ואמנם נתיחס בטעות לרב האי, כי מחברו בודאי קדם לו בשני דורות.

ב) מגילת המגלה או סוד הגאולה על חשבון הקץ לרבי אברהם ברבי חויא הנשיא הנ"ל, יוצא לאור על־פי ג' כ"י עם מבוא רחב והערות על־ידי הרב הד"ר זאב פוזנאנסקי בווינה.

ג) מעגל טוב השלם — הוא ספור קורות נסיעות הרב החיד"א, יוצא לאור על־פי עצם כתבי־ידו שנמצאו באוקונא ובבית־מדרש הרבנים בניו־יורק על־ידי הפרופיסור אהרן פריימאן הנ"ל.

חוץ מזה עוד שמנו עינינו על הרבה ספרים יקרים וחשובים מכל מקצועות התורה והספרות, אבל הוצאתם תלויה לא בראשי החברה, כי־אם בהחברים. אם ימצאו במספר רב ואם יכניסו תרומותיהם לקופת החברה. מכס התרומה היה לפני זמן המלחמה קטן והחברים קבלו בכל שנה כמו מ' גליונות בדפוס, אמנם עתה, כשמחיר הדפוס והנייר הולך ומתרבה בכל יום, מן הצורך יהיה להעלות את מכס התרומה ולהמעיט את מספר הגליונות. התשלומים בארצות אנגליה, צרפת, איטליה, סקאנדינאוויה, אמריקה ישארו כמקדם, היינו 10 שילינג, 12½ פראנק, 9 קרונים, 2½ דולאר, אבל בשאר ארצות נקבע לעת־עתה 60 מארק פולניות, 20 מארק אשכנזיות, 40 כתרים באוסטריה והונגריה, 25 כתרים בטשעכו־סלובאקיה.

זה הוא המינימום, אבל לא נפון, כי כל אותם שמבינים את ערך המפעל, כל אותם אשר יודעים, כי אין לנו שיור רק התורה הזאת וכי לעת־עתה אין לנו עוד אקאדמיות יבת־תחכמוני אשר ישימו לב אל ספרותנו העזובה ואם אין אנו לנו מי לנו, כל אותם אשר יקר בעיניהם העבר ואשר יצפו העתיד מזהיר ובהיר, ימהרו לתת ידם להחברה, ויכירו עם זה, כי הדפסת כפרי חכמה בעברית על־ידי יחידים כמעט שפסקה ורק חברה כחברתנו תוכל להציל את שאפשר להציל. קריאתנו זאת מכוונת קודם כל לאותם שהיו חברים מכבר ועם זה גם לאותם שיתחברו אלינו עתה ולבד זה על כל אחד ואחד לרכוש חברים בחוג מיודעיו.

באמריקה מתקבלים חברים על־ידי פרופיסור אלכסנדר מארכס בניו־יורק ופרופיסור כורש אדלר, ראש הדרופסי קאליג' בפילאדלפיה. גזבר החברה הוא מר מאיר בפפד"מ (איהראנד שטראסע 46) וגם הוא מקבל חברים.

בשם החברה.

ד"ר שמואל אברהם פוזנאנסקי, ווארשה.

כל מכתבי־העתים העברים מתבקשים להדפיס את קול־הקורא הזה עד כמה שאפשר בשלמותו, ואם לא — אז ברובו.

* * *

בארץ־ישראל.

— הנציב העליון והועד הלאומי. כבר הודענו באחד מגליונות „התורן" על־דבר מכתבו של הנציב ל„ועד הלאומי". עכשיו הגיע אלינו טופס המכתב ואנו מוסרים אותו פה בשלמותו:

אדוני, היה לי העונג לקבל את באי־הכח של ועד אספת הנבחרים ליהודי ארץ־ישראל, אשר מסרו לי את ההחלטות שנתקבלו על־ידי האספה במושבה הראשונה. שמחתי לראות בין ההחלטות האלו את דבר הבעת התודה לממשלה הבריטית על עמדתה המדינית ביחס לארץ־ישראל ואת הבעת הידידות והרצון הטוב כלפי התושבים הערבים והשאיפה לשתוף פעולה בין העם היהודי והעם הערבי להצלחת שניהם. את הדבר הראשון מסרתי בטלגראמה לממשלה הבריטית, והדבר השני, בטוח אני, יקובל ברצון על־ידי כל העדות הבלתי־יהודיות שבארץ.

בנוגע להחלטות המתיחסות לישוב היהודי בארץ־ישראל, וביחוד בנוגע לסעיפים שבסימן... ארשה לעצמי לשום לפניכם את הערותי אלו:

הממשלה נכונה להכיר באספת הנבחרים ובועד שנבחר על־ידה לבאי־כחם של יהודי ארץ־ישראל בתנאים אלה:

1) כי יוכר האוטוריטט של איזה מאנדאט שהוא לממשלת ארץ־ישראל אשר יאושר על־ידי חבר הלאומים וכי לא תתקבלנה ולא תבואנה דרישות (הצעות) העומדות בניגוד לתנאי המאנדאט.

2) כי בעתיד ישמר אפיה הרפרזנטיבי של אספת הנבחרים בהמשיכה לרכוש בבחירות הבאות, כמו בבחירות הראשונות, השתתפות רוב בולט של הבוגרים היהודים שבארץ־ישראל.

מובן, כי אין מענינה של האספה לעסוק בשאלות הנוגעות לארץ־ישראל בשלמותה אלא בעניניו הפנימיים של הישוב היהודי.

כמו כן מובן, כי הכרת אספת הנבחרים איננה פוגעת בזכות הכללית אשר לכל כתה או קבוץ או יחיד אשר בארץ, מאיזה דת שיהיא, לבוא לפני הממשלה בענינים הנוגעים להם או בכל דבר תלונה אשר ימצאו לנחוץ להגיש.

הנאמן לכם מאד, על החתום,

הרברט שמואל.

— הנציב „למען ירושלים". הנציב העליון סיר הרברט שמואל נתן רשיון, כלפני חדשים אחדים, שבכל יום שני וחמישי בשבוע יוכל לבקר כל מי שיחפוץ חלק מהיכלו של הר־הזיתים. ההכנסות מכרטיסי הכניסה (5 פנס בעד כל איש) נועדו לטובת החברה „למען ירושלים".

— מה מותר ומה אסור להביא לארץ. השלטון בארץ־ישראל פרסם את ההודעה הרשמית הזאת:

את החמרים דלמטה מותר להביא לארץ־ישראל מכל ארצות התבל בתשלום מכס של שלשה אחוזים למאה משווי החומר המובא. הטאריף הזה בדי יפה עד חודש אוגוסט שנת 1922.

ע צ י ם. — עצים קשים או גמושים מעובדים ובלתי־מעובדים לבנין בתים ולמטרות אחרות, כמו־כן חפצים עשויים עץ, כגון, דלתות, חלונות וכו' מותר להביא אותם מן החוץ.

ב ר ז ל. — ברזל או מתכת מעובדה ובלתי־מעובדה שעביו אינו עולה על ארבע אצבעות. שיעור האורך אינו מעכב. פחים מכל המינים, בכלל זה גם פחים מצופים באופן גאלוואני.

נ ח ו ש ת, נ ח ו ש ת־ק ל ל ו ב ד י ל וגם כל מיני הכלים העשויים מהמתכות האלו אסור להביא מן החוץ, בכלל זה נכנסים חלקים בודדים של מכונות וכו'.

ז כ ו כ י ת — מותר להביא מן החוץ שמשות פשוטות, אבל אסורה הבאת זכוכית מרובעת, זכוכית־ראי וכלי־ראי מזכוכית.

ל ב נ י ם. — מותר להכניס לארץ־ישראל רעפים לגגות, אבל אסור להביא לבנים לבנין וכמו־כן רעפי־תנור.

מ ל ט של פורטלאנד ודומים לו מותר להביא לארץ בתשלום מכס בסך שלשה אחוזים ממחירם במשך שנה אחת, זאת אומרת, עד יום 31 באוגוסט שנת 1921.

— כ ת ב י־י ד ח ש ו ב י ם. הד"ר א. מזיא, שחזר לירושלים מנסיעתו באירופה ועבד בבתי־הספרים הגדולים שבפאריז ולונדון ושבערי איטליה: רומא, פלורנציה, וינציה ונאפולי, גלה והעתיק כתבי־יד מדעיים וחשובים מאד בענייני רפואה ומדעים אחרים. מתוך כתבי־יד אלה צלם את הספר היקר „אבני הרפא".

הד"ר מזיא קנה גם־כן כמה ספרים מדעיים עתיקים ויקרי־המציאות בלשונות שונות. הוא מתכונן להוציא מלון מדעי שלם והגון.

הַתְּנוּעָה הַלְּאֻמִּית

הועידה הציונית בבופאלו, 25—28 לנובמבר.

החלטת הועידה בדבר „התורן".

בשמחה רבה אנו מוסרים לקוראינו את החלטת הועידה הציונית בבופאלו, שנתקבלה פה־אחד, כי ההסתדרות הציונית מתחייבת להמשיך את הוצאת „התורן" גם להבא.

אולם יחד עם זה אנו חושבים לחובתנו להעיר הערה זו: הנואמים בעד ההחלטה הזאת, ראובן בריינין, צבי מאסליאנסקי, י. שפריירגן וז. קוטלר, הוכיחו בדברים נמרצים ונלהבים, כי עתון ציוני־עברי איננו רק עתון לתעמולה, אלא מזון רוחני, שבו תלוי קיום נשמתנו הלאומית. ואין כל ספק, כי העברים וטובי הציונים בארץ זו נכונים כולם כאיש אחד לתמוך בידי ההסתדרות, שקבלה עליה להמשיך את הוצאת עתונה העברי היחידי. ישתדלו־נא איפוא קוראינו בכל מאמצי כחותיהם לאסוף חתימות חדשות ולשלם את החובות הישנים, כדי להראות בעליל לראשי ההסתדרות הציונית על היחס הפנימי של העברים לעתוננו, והעיקר: זה יקל את משא ההוצאות מעל ההסתדרות הציונית, הצריכה לאמץ את כל מרצה בבנין ארצנו.

* * *

נאום הפתיחה של יוליאן וו. מאק, נשיא ההסתדרות הציונית ונשיא הועידה.

אחי, הציונים:

בחודש מאי האחרון, בועידה החגיגית המיוחדה, הבענו את רגשות השמחה שלנו לכבוד הכרת השאיפות הציוניות על־ידי הממשלות האדירות בחוזה עם טורקיה בסאן־רימו, מפני שדבר זה הביא אתו את ההתחלה של תקופה חדשה בחיי היהודים. תתמכר־נא איפוא הועידה הנוכחית לעבודות ציוניות בריות התקופה הזאת.

הזמן של הפצת תיאוריות, הזמן של ויכוחים על־דבר עקרים ציוניים כבר עבר! המשכת הויכוחים האלה אינה אלא בזבוז הזמן. עוד יותר רע מזה, מפני שזה היה מוכיח, כי חרשים אנו מבלי שמוע את הקריאה החזקה, הבאה אלינו בדרך מתוך היהדות המזרחית הדורשת בנין בית לאומי בארץ־ישראל. רק זאת היא עכשיו פרובלימה מסוימה ומתקבלת על השכל — בנין הבית הלאומי בשביל היהודים. כלפי חובה זו עלינו להתרכז. במשך עשרות שנים ידרוש דבר זה את איחוד הכחות של כל העם היהודי.

אין כוונתי למסור לפניכם בפרוטרוט את מה שעשינו במשך כל השנה או במשך ששת החדשים האחרונים. כל זה ימסר בפרוטוקלים מלאים ושלמים במשך זמן הועידה. כמו־כן אין כוונתי בשעה זו ליחד את הדבור על החלטות שתוצענה לפניכם מטעם הועד הפועל ביחס לעבודה חדשה או ביחס לשנויים בבנין הסתדרותנו, המכוונים לעשות אותה (את ההסתדרות) ליותר מוכשרה לסיע בבנין ארץ־ישראל בתור ארץ שתכלכל בריוח את תושביה בכמות של ארבעת מיליונים ויותר, כדי שתהיה ראויה לשם „בית ישראל" כבשנים קדמוניות. כונתי היא בקצרה, ותקותי היא, להוכיח באופן ברור רק תוצאות יסודיות אחדות הנובעות מתוך התנאים שנשתנו.

אמיתי, כי השגת מטרתנו תדרוש את המרץ המאוחד של כל העם היהודי, — נסביר־נא את המשפט הזה.

כולם למדו בארץ זו להעריך את ערכם של המוסדות הדימוקראטיים. ויכוחים והתנגדות בהשקפות נחוצים ורצויים עד שעת הבחירות. אולם אחרי גמר הבחירות מתאחד המיעוט עם הרוב מתוך הכרה בערכם של הצירים הנבחרים ובערך העבודה העומדת לפני כל האזרחים האמריקאיים. רוח כעין זה צריך להיות שורר בקרב השדרות של היהודים. באספותינו, בועידותינו ובקונגרסים שלנו יש מקום לנקודות־ראות שונות ולחלוקי דעות שונים, אולם אחרי ההצבעות ואחרי גמר התנגשות הדעות, מחויבים כל הכחות להתאחד, בכדי להוציא לפעולות את תכנית העבודה שנתקבלה. זאת היתה תמיד דעתה של ההסתדרות הציונית באמריקה, שהנה עכשיו וגם היתה בעבר חלק חשוב של ההסתדרות הציונית העולמית, שלה נתנה תמיד וכמו־כן תתן גם בעתיד את תמיכתה הלויאלית ככל האפשר.

כל אחד היודע את העובדות האמתיות — לא את הפרוטוקולים המסובכים של הועידה הלונדונית מן הקיץ העבר — ויודע מה שפעלה ההסתדרות הציונית האמריקאית לפני הועידה הזאת (הלונדונית) ואחריה, אי־אפשר שיפקפק בדבר. ההסתדרות הציונית האמריקאית תוכל לתת את חלקה בין ברות, בין בחומר ובין באנשים. בעד כל זה איננה דורשת כל זכויות מיוחדות וכל פריבילגיות מיוחדות מלבד הזכות היתירה לעשות יותר ממה שדורשים ממנה.

אולם מיץ מאוחד אין פירושו, כי כל חלק של העבודה צריך להעשות על־ידי כל חלקי העם בבת־אחת. ההסתדרויות בארצות שונות אפשר להן להיות מתאימות לסוגים שונים של העבודה. כל חלק של היהדות בארצות שונות יש ביכלתו, משום התנאים המיוחדים של הסביבה שלו ומשום ההיסטוריה המיוחדת שלו, להוציא אל הפועל תעודות שונות. בכדי להגדיל את מדת העבודה, צריך כל חלק לעשות אותה העבודה שהוא מסוגל אליה ביותר. ואין הכוונה בזה: לעבוד ביחידות, אלא — יתת להעבודה בטוי אינדיוידואלי. דבר שההסתדרות העולמית צריכה לא רק להסכים לו, אלא לעורר אותו, מפני שהשתתפות בעבודה לטובת מטרתנו הכללית באופן שיטתי תוסיף חיים להסתדרותנו העולמית ותגדיל הרבה התאחדות הפידראציות השונות שמהן מורכבת ההסתדרות העולמית.

לא לדברים, לא לתורות עיוניות אנו נזקקים עכשיו, אלא לעבודה. כשאנו אומרים, כי שעת הפרופוגאנדה כבר עברה, אנו מכוונים להפצת תיאוריות. מאורע סאן־רימו מציין לא רק התחלה של בנין ארץ־ישראל בתור בית יהודי לאומי באופן משפטי בטוח, אולם זה מציין גם התחלה של תעמולה בעלת צורת חדשה — תעמולה על־ידי עבודה ממשית של בנין פיזי, כלכלי, חברתי ורוחני, תחת התעמולה המתנהלת רק על־ידי הדבור.

אולם זה יהיה פירוש בלתי־אמתי אם יפרשו את דברי בתור רמז, כי היסודות הרוחניים והאידיאליים שביהדות לא יהיה להם ערך בארץ־ישראל. נעלה מעל כל ספק, כי הבית היהודי הלאומי צריך להבנות על יסוד של הכרה יהודית במלוא מובן המלה. אולם עבודתנו המידית צריכה להיות: ביעור המתלות. יעור. כנוס הכחות המומיים והיפוכם לכח אלקטרוני, יסוד באנקים ימיסדית נריצים אחריב פתיח האוצרות הטבעיים התקלאות, התעשיה והמסחר של הארץ, בנין בתים בשביל האוכלוסים ההולכים ורבים ויצירת כל המוסדות לשמוש הצבור המוכרחים להיות בכל ארץ תרבותית.

איננו רוצים, רחוקה, רוצים ארץ בלי נשמה, בלי אידיאלים ולפיכך אנו חייבים לעשות עבודה יהודית ותרבותית בארץ הקדושה. החנוך, וביחוד הטכני, צריך לקבל את תמיכתו היותר מלאה. צריך לפתח את בתי־הספר הבינונים והגבוהים העממיים. צריך לפתח את האוניברסיטה העברית בירושלים למרכז תרבותי ורוחני בכל ארץ־ישראל.

עבודת כל העם היהודי עד האמנה של סאן־רימו, עבודת ההסתדרות הציונית, היתה: להוכיח לכל היהודים, וביחוד לכל העולם, את צדקת תביעותינו להשיג את הפרוגראמה הבאזי־לאית האומרת לעשות את ארץ־ישראל למקום מקלט משפטי בשביל היהודים. אולם אחרי המאורע של סאן־רימו תפקידה של ההסתדרות הציונית הוא, בנין ארץ־ישראל. אולם התפקיד הזה לא צריך להיות רק שלנו. זוהי חובת שכל יהודי צריך להשתתף בה. אם אלה שהיו ציונים עד עכשיו, ואפילו אלה שהיו אנטי־ציוניים, מסכימים אל השקפותינו העיוניות ואל מטרותינו האחרונות ואם אינם מסכימים — זה לא חשוב. אנו מקבלים בברכה את השתתפותו של כל יהודי המוכן ורוצה לעזור, בלי שים אל לב את סבת השתתפותו במלוא תפקידנו שאנו אחראים בעדו בתור הסתדרות. ההסתדרות הציונית איננה קובעת לה מונופולין מיוחד בעבודה הגדולה של בנין ביתנו הישן. ועכשיו, אחרי שנעשה כבר הצעד הראשון, כשהתעמולה בשביל תיאוריות ציוניות כבר עברה, עכשיו כשהגיעה העת בשביל התפתחות ממשית, חובתנו היא, בקחתנו לנו לדוגמה את יסוד המועצה הכלכלית באנגליה, להזמין ולקבל את ההשתתפות האקטיבית של כל ארגוני היהדות האמריקאית באופן, שיהיה אפשר גם לאחרים לקחת חלק בעבודת בנין ארץ־ישראל אם גם שאינם נכנסים בהסתדרותנו.

הפרובלימות הפוליטיות לא נפתרו עדיין. סעיפי המאנדאט וגבולי ארצנו אינם מסוימים עדיין. אולם גם אנגליה וגם צרפת וכמו־כן המעצמות האחרות נתנו את הסכמתם ואשרו את הצהרת באלפור, והכניסו את זה בתוך האמנה עם טורקיה אנו מקוים איפוא, כי במשא־ומתן המתנהל עכשיו בין אנגליה וצרפת יעשו בשלמות את הצדק, שנדחה זמן רב כל־כך, לעם ישראל. בציננם בשביל ארץ־ישראל אותם הגבולים שעל־ידם יהיה אפשר לה להשתמש במים של הנהרות ליטוני, ירדן וירמוך, בצרפם עלית גדודי גולן והירן. בהכניסם במאנדאט תנאים כאלה שימשכו אליהם את העם היהודי, בכדי להפוך באמת את ארץ־ישראל לבית יהודי לאומי.

המעצמות הגדולות של העולם התחילו כבר להוציא אל הפועל דבר זה. החלום ההיסטורי של עם ישראל, על־ידי העבודה של הרצל הנערץ וההולכים בעקבותיו, על־ידי העבודה של מנהיגינו וויצמאן, סוקולוב, בראנדייס ואחרים, נעשה עכשיו לדבר שבמציאות. אנגליה עשתה צעד חשוב ומכריע במנותה את סיר הרברט שמואל בתור הנציב העליון הראשון בארץ־ישראל. הוא הוציא כרוז בדבר הלואה ממשלתית בשביל ארץ־ישראל בסכום של שלשת מיליוני ליטרות שטרלינג בערך, שיוצא בעיקר לתיקון מסילות־הברזל, ליצור תחנות לטיליפון ולטלגראף, לתיקון הדרכים והכבישים ולבנין מוסדות ממשלתיים. הציונים צריכים להתאמץ בכל כחותיהם, כי ההלואה הזאת תצא לפעולת במהירות האפשרית ובהצלחה. בשביל עבודה זו ועבודות אחרות ארץ־ישראליות נקדיש־נא עכשיו את מרצנו, ונוכיח־נא על־ידי עבודת הועידה הזאת, כי ראויים אנו לקיים את המצוה שזכינו שתבוא לידינו.

(ההחלטות של הועידה תבאנה בגליון הסמוך.)

* * *

שבוע של רכישת חברים להסתדרות העברית.

ההסתדרות העברית קבעה את השבוע של חנוכה הבא ל„שבוע של רכישת חברים” בניו־יורק. בשבוע זה יצאו מאות אחדות של צעירים וצעירות מבין האגודות העבריות ומתלמידות בית־הספר הלאומי לבקר את כל העברים והציונים שבניו־יורק בבתיהם ולרשמם בתור חברים להסתדרות.

התסתדרות קבלה על עצמה את החזקת בית־המדרש „תרבות", בית־מדרש זה יאר יהשכלה עברית גבוהה, שנפתח בל"א לאוקטובר. ולמען תרחב את המיסד הזה והעמידו על תגיבת הראוי נחוץ התבה, שיוסיף מספר גדול של חברים שנתיים.

התסתדרות העברית מקוה, שהעברים והציונים בניו־יורק ישתמשו ב„שבוע לרכישת חברים" להביע את יחס התבה שלהם להעבודה העברית באמריקה

שונות

סיום משותף של בתי־הספר העברים.

מר ישראל קנוביק, מזכיר „אגודת המנהלים" כותב אלינו:

אגודת המנהלים העברים בניו־יורק קבלה החלטה בישיבתה האחרונה, כי ה„סיום המשותף" של בתי־הספר העברים, שהונהג ונתוקן לפני שנתים על־ידי האגודה הזאת, ישאר בתור מנהג תמידי ויחוגו אותו בכל שנה, בחג החנוכה. בשנה זו יחוגו את חג ה„סיום המשותף" ברוב פאר בשבועי החנוכה, ויעשה ה„סיום" לאחת הדימונסטראציות הנהדרות בעד החנוך העברי. ב„סיום המשותף" הראשון השתתפו רק עשרה מבתי־הספר המאוחדים. ובשנה זו יתרבה מספרם הרבה. על־ידי ה„סיום המשותף" שואפים המנהלים לברוא את האחדות הדרושה בין המסיימים של בתי־הספר העברים, וגם בין הדירקטורים ואבות התלמידים, ובכלל לעורר את דעת הקהל על החנוך העברי הפגום כל־כך כאן.

ב„אגודת המנהלים" מאוחדים בארבעים בתי־ספר, על־ידי מנהליהם, וביניהם נמצאים בתי־הספר הכי גדולים ומפורסמים שבניו־יורק. אמנם גם המנהלים הללו, שעדיין לא נתאחדו באגודה השיבה זו יוכלו מעתה להשתתף ב„סיום המשותף" בשיש להם תלמידים המסיימים חוק ידוע של למודים עברית.

נבחר ועד מיוחד לעבד את התכנית של ה„סיום המשותף" הבא ולהוציאו אל הפועל, ואלה הם חברי הועד: מר בורובסקי, מר גלוב, מר זלדין ומר יפה.

* * *

ועד התעודות למורים העברים.

ועד התעודות למורים העברים מוצא לנחוץ לפרסם את המודעות דלקמן:

א) כל המגויים שאחרו את המועד ופנו אל הועד בשביל בחינות אחר יום ה' החדש נכנסים יחדו לבחינות הבאות שתהיינה בחודש אדר ב', שנה זו. ב) בעד כל המורים מחוץ לניו־יורק, שפנו אל הועד בשביל תעודות, הננו להודיע בזה. שועד התעודות אינו נותן תעודות אלא במורים שבניו־יורק ובסביבותיה. ג) מנהלי תלמודי־התורה השונים שפונים אל הועד לשם אינפורמאציות בענייני התעודות, יקבלו תשובות פרטיות בכתב. ד) בעד האנשים הרבים, שפונים אל הועד ומתעניינים בתפקידו ופעולותיו, הננו לתת על ידי העתונים ידיעות מפורטות ומאמרים חשובים אודות החנוך העברי בכלל ועל־אודות התעודות בפרט.

ישראל קנוביק, מזכיר.

* * *

צעירי ציון באמריקה.

התסתדרות של „צעירי ציון" פתחה את משרדה ב־204 רחוב מזרח ברודוי. הועד הפועל של צעירי ציון מבקש את כל החברים ואת כל אלה המתעניינים בתנועה זו לבוא בחליפות מכתבים עם המשרד. המשרד נכון לשלח נואמים וסדרנים לאגודות בניו־יורק ובערי־השדה, החפצות להתודע עם עיקרי צעירי ציון ושאיפותיה

* * *

נשף לטובת ה„חלוצים".

הסניף הניו־יורקי של הסתדרות „השומר הצעיר" עורך נשף לטובת חלוצי ווינה וטריסט בי"ג לחודש דצמבר, באולם של התיאטרון היהודי החדש ב„מדיסון סקוויר גארדן" (רחוב עשרים ושבעה). המשחק האמן המפורסם רודולף שילדקרוט ישתתף. ה„שומרים" ישירו משיריהם העבריים.

* * *

ידיעות ספרותיות.

זה עכשיו יצאו לאור ונתקבלו במערכת הספרים:

1). „לוח אחיעבר", קובץ שני, ערוך על־ידי מ. ליפסון ויוצא על־ידי הסתדרות „אחיעבר", ניו־יורק. בלוח השתתפו כפרי עטם הסופרים והמשוררים האלה (לפי סדר הדברים): ישראל אפרת, י. נ. אדלר, ד"ר דוד ניימארק, ד"ר ישראל דודזון, ד"ר מ. ז. רייזין, ה. סקלר, אפרים א. ליסיצקי, מ. שיינקין, ד"ר בן־ציון הלפר, ד. בן־גוריון, ד"ר מ. וואקסמאן, מ. מ. דוליצקי, מ. זייפרט, א. ש. זאכס, ד"ר ג. דייטש, ז. שניאור, אברהם שוער, א. ליטווין, ישראל בלקינד, הלל בבלי, ש. ניגר, י. אפאטושו, א. ש. שייאריו, ד"ר נ. מורוב, ז. פישמאן, ב. נ. סילקינר, מ. ווינטשבסקי, נ. אלפסי, מ. פיינשטיין, א. רכטמאן, ז. פרישברג, א. דומניץ, ראובן ברייני, יצחק קצנלסון, ש. האלקין, מ. ליפסון, א. תשבי, צבי שארפשטיין, ק. וויטמאן ויהודה אליטי.

2). „המדבר עברית" מאת דניאל פרסקי, בהוצאת ההסתדרות הציונית האמריקאית. הספר הזה הוא „ספר־שמוש לשיחה עברית בתרגום ליהודית־אשכנזית עם קצור דקדוק".

* * *

אסור עתון עברי בדמשק.

אל „הארץ" מודיעים מדמשק: אחרי הפצרות מרובות והדרישות שונות השיבה הממשלה הצרפתית את פני מוצאי עתון „המזרח" הפעם בהחלט. בעוד שעתונים ערבים צצים ונובלים חדשים לבקרים אין הממשלה רוצה בשום אופן לתת רשיון לעתון עברי־ערבי ליהודי סוריה. מן השיחות עם הפקידים נראה, שיודעים את יהודי סוריה למנה מאד ויחשבו אותם אדיש רבים. היהדות הסורית מונה יותר משלשים אלף יהודים. ובפני הממשלה מונה כחמשים אלף.

החפצים אתם לקנות נחלה בארץ־ישראל?

קנו תעודות־קרקע אצל קהלית ציון.

קהלית ציון היא חברה מיוסדת בניו־יורק על־פי חוקי מדינת ניו־יורק.

הדירקטורים והמפקחים של קהלית ציון הם: ברנארד רוזנבלאט, דזשאדזש מאק, מרת מרי פילז, יעקב די־האאז, פיטר שווייצר, ישראל ברוידי, סילוואן רוביסון, ישראל אדלרבלום, לואיס קיר־שטיין, לואיס ליפסקי, מנחם שיינקין, אברהם סימון, ד"ר פרדינאנד סונבורן, סלומון י. וויינשטיין.

מה היא מטרתה?

להביא לידי כך שהיהודים החפצים להתישב בארץ־ישראל או להושיב שם את קרוביהם ממזרח אירופה, יוכלו לרכוש להם נחלה בארץ־ישראל, מעובדה ומפותחה, על־פי תנאים קלים במשך שש שנים.

איך אפשר לרכוש נחלה כזו על־ידי קהלית ציון?

קודם כל צריכים להיות לחבר לקהלית ציון ולקנות מניה שמחירה 10 דולארים. חוץ מזה החובה מוטלת על כל חבר לקנות תעודת־קרקע אחת או יותר. מחיר כל תעודת־קרקע הוא מאתים וחמשים דולארים. את זה משלמים ב־25 תשלומים רבעי־שנתיים, 10 דול. בכל רבע שנה בעד כל תעודה, באופן כזה משלמים את כל הסכום במשך 6 שנים.

מה מתהוה בסוף שש השנים?

בסוף שש השנים מקבל כל חבר העברת־זכות (דיד) על נחלתו. גורל הנחלה תלוי במספר התעודות שהחבר קנה ושלם בעדן.

מה אם החבר איננו יכול להתישב בארץ־ישראל אחרי שש השנים?

אז קהלית ציון תעבד את נחלתו עוד 4 שנים ואת ההכנסה מהנחלה תתן לחבר.

מה אם החבר איננו יכול להתישב בארץ־ישראל בסוף ארבע השנים האחרונות, זאת אומרת בסוף 10 שנים?

אז החבר יכול למסור את נחלתו לקרוב או קהלית ציון תמכור את נחלתו לאחר ותשלם לו 90 אחוזים ממחיר־השוק בזמן ההוא.

כמה חברים יש לקהלית ציון?

שלשת אלפים מאתים ששים ותשעה חברים שיש להם תעודות העולות לערך שני מיליונים דול.

האם יש כבר לקהלית ציון קרקע בא"י?

קהלית ציון כבר יסדה את המושבה העברית הראשונה מימי המלחמה — באלפוריה — שיש לה שטח יותר מ־8000 דונמים ועליה עובדים 34 אנשים.

איזה תקוות תלויות במושבת באלפוריה?

התקוות הן טובות מאד. קהלית ציון הנהיגה שם בפעם הראשונה את עבוד האדמה על־ידי מכונות־עבודה. בזה הם צעדו צעד אחד קדימה והרושם הוא גדול על כל מהלך הישוב החדש.

המביאה באלפוריה שכר?

בהתחשבות עם כל התלאות והקושי הקשורים עם יסוד מושבה חדשה, מראה באלפוריה עוד בשנה הראשונה ליסודה תוצאות משמחות. בבאלפוריה השקיעו רק בערך עשרים (20) אלפים לירות, והקצירה משנה זו עולה לערך ששת אלפים (6,000) לירות.

מה הן בכלל התקוות הבאות?

בשנה זו עבדנו רק 3,000 מן ה־8,000 הדונמים. בשנה הבאה הננו מקוים לעבד 6,000 דונמים, ובאלפוריה תביא תוצאות יותר טובות.

האם קהלית ציון תקנה עוד קרקע?

ספרי הקרקע פתוחים במשך השבועות האחרונים. עד עתה אי־אפשר היה לקנות קרקע. אחד הדירקטורים שלנו נמצא כעת בארץ־ישראל, ויש לו הרשיון לקנות עוד קרקע.

האם אפשר לקנות עכשיו קרקע בארץ־ישראל?

כן. יש מרחב רב של קרקע למכירה. הצורך הוא רק בכסף.

איזה תועלת מביאה קהלית ציון לישוב א"י?

התועלת היא גדולה, חשובה ומעשית, מפני שמטרתה היא לקנות את אדמת ארץ־ישראל, להמציא שם עבודה לעובדים עברים ולהגדיל את הישוב.

האם החובה היא על כל ציוני להיות לחבר לקהלית ציון?

החובה מוטלת על כל ציוני ועל כל אשר בשם יהודי יקרא והחפץ לעשות דבר־מה מעשי בעד ישוב ארץ־ישראל ולא לשבוע רצון רק מדבור, להיות לחבר לקהלית ציון. בעד הכסף שהוא חושך הוא קונה לו נחלה בארצנו, ארץ אבותינו, נחלה שתהיה לפאר לו, לבניו ולבני בניו אחריו.

היו בין הבונים הראשונים! הגיע הזמן לבנות, אל תחמיצו את השעה, היו לחברים לקהלית ציון!

בעד ידיעות מפורטות לפנות על־פי הכתובת:

AMERICAN ZION COMMONWEALTH

Affiliated with the Zionist Organization of America

55 Fifth Avenue **NEW YORK**

UP-TO-DATE PRINTING CO., INC., 195 CANAL ST., NEW YORK.